

HACIKILIÇ MAHALLESİ

HASAN SAMİ BOLAK

KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI

Hacıkılıç Mahallesi

(Bebeliğimin Hacığlışı)

HASAN SAMİ BOLAK

Hacıkılıç Mahallesi

(Bebeliğimin Hacığlışı)

HASAN SAMİ BOLAK

Kültür Yayınları Yayın No : 91

ISBN : 978-975-8046-91-1

Bu kitap KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ' nin
bir kültür hizmetidir.
This book is a public service of
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Eserin tüm hakları saklıdır.
Yazılar kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.

All rights reserved by the book
Can not be quoted without citation

Bu kitap Kasım 2012 tarihinde 1000 adet basılmıştır.
This book was printed in November 2012 in a run of 1000

Kapak Kompozisyonu

Yrd. Doç. Dr. Beyhan Bolak HİSARLIGİL

Baskı

Kardeşler Ofset Matbaacılık

0.352 331 61 00

www.kardeslerofsetmatbaa.com

info@kardeslerofsetmatbaa.com

TAKDİM

6 bin yıllık geçmişi bilinen bu şehrin, bin yıllık kısmında bizim kùltür ve medeniyetimizin mührü vardır. Bu mühür Kayseri'nin en önemli belirleyici unsuru haline gelmiştir ve sonsuza kadar da kalıcılığını koruyarak öylece devam edecektir. Bu sebeptendir ki, geleceğe iyi bir şehir emanet edebilmek için geçmişin birikimi üzerine daha etkilisini ve kalıcı olanlarını ilave ederek Kayseri kùltür ve medeniyetinin altyapısını aslına uygun olarak yeniden inşa ediyoruz. Bunu yaparken de mevcut mirası geleceğin taleplerine göre değerlendirip biçimlendirmeye özen göstermekteyiz.

Kayseri, tarihinde ticareti ön planda tutmuş ve bir ticari terbiye kuralı oluşmuş olmakla birlikte, aynı zamanda bir kùltür şehri olmanın onuruna da sahip bulunmaktadır. Mazisi yüzyıllara dayanan Selçuklu dönemi medreselerinin varlığı bunun somut işaretidir. Kùltür varlıklarımızın tarihi olanından aktüel olanına kadar, bütün değerlerimizin sahibi ve koruyucusu olmanın şuuruyla büyük bir gayret ile çalışmaktayız.

Makarr-ı Ulema (Alimler şehri) olarak anılan Kayseri, tarihten devraldığı geleneksel değerleriyle modern bilimin imkanlarını bütünleştiren aynı zamanda güçlü bir bilim ve kùltür merkezi haline gelmiştir.

Büyükşehir Belediyesi'nin bu anlayışla yola çıkarak şehir kùltürünü besleyen yazılı kaynakları neşretme programı aksatılmadan sürdürülecektir. Bugüne kadar yaptıklarımız gelecekte yapabileceklerimizin en önemli göstergesidir. Bu düşünceyle yeni bir kitabı daha ilgilerinize arz ediyoruz: Hacıkılıç Mahallesi!

Böylesine kıymetli bir eseri hazırlama konusunda büyük emek sarf eden Sayın Hasan Sami Bolak'a teşekkür ediyor, yayın hayatına kazandırdığımız bu kitabın tüm araştırmacılara, meraklılarına ve okuyuculara yararlar getirmesini temenni ediyorum.

Mehmet ÖZHASEKİ

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

İstasyon Caddesi -Hacıhalıç Camii ve Medresesi 24.04.2010

YAZAR HAKKINDA KISA NOTLAR

Hasan Sami Bolak, Basın şeref kartı sahibi gazeteci, şair, yazar, radyo ve tv. programcısı. 10 Mayıs 1942 - Kayseri doğumlu. 1960' dan beri faal gazetecilik yapıyor. Almanca biliyor.

Kayseri Lisesi'nden mezun. 24 aylık askerliğini Menemen Özel İhtisas Taburu'nda **Özellikli eğitimli tahrip uzmanı** olarak tamamladı.

Daha sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni bitirdi. Kayseri Belediyesi'nin İlk Basın Yayın Müdürü olarak görev yaptı. Görevi sırasında Alparslan Türkeş'in Genel Başkanı olduğu Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'nin ilk Kayseri teşkilâtını kurduğu için siyasi irade tarafından Belediye Basın Yayın Müdürlüğü görevine son verildi. Bundan sonra da gazete çıkarmaya başladı. Kayseri'de, **Milli Ülkü, Yeni Sabah, Orta Doğu, Millet** ve **Erciyes** Gazetelerini kurdu. Ayrıca; **Spor Kayseri, Kurultay** ve **Sel** Dergileri'ni yayınladı.

Hâlen, günlük olarak yayınlanmakta olan **Erciyes** Gazetesi' nin sahibi ve başyazarı.

Erciyes, elektronik olarak da yayın yapıyor ve Hasan Sami Bolak'ın günlük siyasi ve edebi yazıları burada da yayınlanıyor. (www.erciyesgazetesi.com.tr)

Türkiye'de özel radyoların faaliyete geçmeğe başlaması üzerine; 2 Ekim 1992 tarihinde, 93.5 mhz fm bandından yayın yapan, Kayseri'nin **ilk özel radyosu Star fm**'i kurdu. 1992 - 2004 yılları arasında, kesintisiz 24 saat Türk San'at Musikisi yayını yapan **Star fm**'in sahip ve yöneticiliği sırasında, 1000'den fazla Türk Musikisi programları ve Kayseri'deki yerel televizyonlarda da sayısız siyasi ve edebi programlar hazırladı ve sundu.

Bir süre “Hipnotizma ve Spritüalizm” ayrıca “Elektronik-Yüksek Frekans” dersleri aldı. “Mesmer” metodu ile spritüalist uygulamalarda bulundu ve bunları günlük bir gazetede (**Devrim Gazetesi** - Kayseri - 1962) dizi halinde yayınladı.

1970 öncesi bir süre C.K.M.P. - M.H.P; 12 Eylül 1980 öncesinde de, 2 yıl süre ile yine **MHP Kayseri İl Başkanlığı** yaptı

Kayseri Akşam Lisesi'nde; 2 yıl edebiyat - kompozisyon ve felsefe öğretmenliği görevlerinde bulundu.

Aruz ve hece vezinleri ile yazdığı birçok şiiri tanınmış dergiler, ansiklopedi ve antolojilerle, ünlü TRT sunucu ve programcısı Tarık Gürcan tarafından da TRT'de yayımlandı. Bestekâr Erol Sayan tarafından mâhur makamında bestelenmiş bazıları ise TRT repertuarında yer aldı..

Kayseri Lisesi'nde iken çıkarmaya hazırlandığı **Mor Gülüşler** isimindeki şiir kitabının birinci fasikülünü bastırdıktan sonra edebiyat öğretmeni Yunus Emre Özulu'nun; “*Geleceğin parlak görünüyor, ileride bu şiirlerini beğenmeyebilirsin*” tavsiyesi üzerine bu fasikülü yayınladı.

50 yıl sonra, 2010 'da şiirlerinin bir kısmını **Erciyes Bakışlı Güzel** isimli kitabında topladı.

1973 'te Kayseri'de ilk ofset matbaayı, 2005 'te de ilk web ofset gazete baskı sistemini kurdu.

Türkiye'nin ilk ortokromatik film gazete sayfasını çeken horizontal yerli (57X82) repro kamerasını imal etti. (1973)

Hasan Sami Bolak, Basın Konseyi daimi üyesi olup, yine kendisi gibi Basın Konseyi daimi üyesi ve sürekli sarı basın kartı sahibi **Mevlûde Nevin Bolak**'la evli. Çocuklarından Yrd. Doç. Dr. **Beyhan Bolak Hisarlıgil** Melikşah Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bölüm Başkanı - öğretim üyesi. **Fatih Bolak**; anne ve babası gibi sarı basın kartı hâmil gazeteci ve Erciyes Gazetesi'nin Genel Yayın Müdürü. **Nihan Bolak** ise uzman kadrolu bankacı.

(www.Ansiklopedika.org ve www.Biyografi.net'ten derlendi..)

Basılmış Eserleri:

- * Öteki Yüzleri (Siyasi röportajlar)
- * Mavi Gömlekliler (Oyun, 3 perde)
- * Yıllanmış Yazılar (Siyasi-sosyal makaleler)
- * İt Yarenliği (Mizah)
- * Onlar Bizim Çocuklar
- * Erciyes Bakışlı Güzel (Şiirler)
- * Hacıkılıç Mahallesi
- * Kıbrıs, Bizim Kıbrıs!

Basılacak olanlar:

- * Maturidilik ve Türk Devlet Felsefesi
- * Eğribucak Bağları
- * Türkes'li Yıllar

Giriş

Hacıklılıç (“Gayseri” tabiri ile “Hacığlış”); yuvarlak ekmek tahtası etrafına 10 kardeşten başka; biyana, (Büyükana), ana ve babamla birlikte 13 kişi olarak oturup, çorbaya kaşık salladığım, doğup büyüdüğüm, okuyup evlendiğim mahallemin adıdır.

İnönü İlkokulu’na, Kız Ortaokulu’na, Kayseri Lisesi’ne, 24 ay **er** olarak yaptığım askerliğime, daha sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’ne bu mahallede otururken gittim. 15-16 yaşlarımda tabanca ve tüfeği bu mahalledeki evimizde yaptım. Daha güçlü ateş etsin diye, mahallemizde bulunan Baruthane’ye, arkasındaki yıkık delikten girip; duvarından kazıdığım güherçile ile yaptığım baruta dinamit karıştırınca; sığırcık yerine Eğribucak’taki bağımızda kazaen kendimi vurduğum günlerde de, bu mahallenin sâkini idim!

15 yaşında “pil” ve elektrik motoru yapmaya, 17 yaşında gazeteciliğe, 18’ime gelince de şiir yazmaya; 19’umda “vatan kurtarmaya” başladığımda, **Hacıklılıç Mahallesi, Baruthane Sokak. Nu.14**’deki evimizde hem **iskembi**, hem de **sac soba** vardı. Evimizin tavanında 21 direk; direklerin üstünde tahta, tahtaların üstünde de toprak örtülüydü.

Kar kürüdüm, dam yuvakladım, çeşmeden su getirdim. Hatta futbol bile oynadım. Askerden gelip, 76 aday içerisinde imtihanı kazanarak, Cumhuriyet Meydanı’ndaki Saat Kulesi’nin altında bulunan Belediye Yayın Bürosu’na önce **spiker**, bir ay sonra da **müdür** olarak; hem ay sonunda, ertesi gün de ay başında çifte maaş aldım. Siyasi faaliyetlere katılıyorum diye, bir cumartesi günü (o zamanlar cumartesiler tatil değildi!) el kadar bir pelur kağıtla buradan kovuldum. (Tebligatın yarım pelür kağıda yazılmasına, kovulmamdan daha çok bozuldu!) İşsiz kalınca, yanıma üç kişi daha bularak, günlük bir gazete çıkarıp, gazetecilik ve siyasete bulaştım.

Bu mahallede iken evlendim.

Bu mahalleyi yazmalıydım. İyisini kötüsünü, doğrusunu, eğrisini.. 8 yaşında, el arabasında satılan “kuru incir” denilen, ilk defa gördüğüm yiyeşlerden bir tanesini nasıl “çaldığım”; ilkokul üçte, sınıf arkadaşım Semra’ya yeşillenip, babasının vali muavini olduğunu öğrendikten sonra korkudan “bu sevdadan nasıl vazgeçtiğimi”; 8-9 yaşlarımda kendim yaptığım içki ile **ilk ve son defa içip**, “**zer’uş**” olduğumu; daha orta birde iken Hacıklılıç Camii Minaresi’nin boyunu; gölgesini, bir değneğin boyu ve gölgesine oranlayıp ölçtüğümü; Hacıklılıç Camii’nin minaresiz; Cami-i Kebir’in de iki minareli resimli hâllerini; Namazlığımı (namaz kılarırken okunan dua ve sûreler), Hacıklılıç Medresesi’nde öğrendiğimi... Gerekli herşeyi anlatmalıydım.

Ayrıca; ailenin ilk çocuğu olarak doğup büyüdüğüm bu muhiti tanıtırken, Hacıklılıç Mahallesi’nin **İzzet Usta**’sından da uzun uzun bahsetmeyi unutmadan!

Şairin dediği gibi:

“Kalmasın Dünya’da hiç bir şey nihan!”

* * *

Bu vesile ile, Kayseri’nin genel kültür ve tarihi ile ilgili bu eserin yazılıp, basılmasında ısrar ve teşvikte bulunan; kitabın ikinci adı “**Bebeliğimin Hacığlışı**”nın isim babası, Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. **Mehmet Özhaseki**’ye; Albert Gabriel’in, Kayseri Müzesi’nde bulunan 1931-Paris baskılı kitabındaki resimleri bizzat katkıda bulunanlar; Kayseri Müzesi Müdüresi Sn.. **Asuman Arslan** ve arkeolog Sn. **Fatih Mehmet Yıldırım**’a; bana resim arşivlerini cömertçe sunan Sn.. **Faruk Yaman** ile Sn. **Nihat Karakaya**’ya; kapak kompozisyonu ile destek veren Yrd. Doç. Dr. Sn. **Beyhan Bolak Hisarlıgil**’e; eserin “imzama yakışır olması” için olağanüstü titizlik gösteren, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanı Sn. **Oktay Durukan**’a ve resim çekimlerinde yardım eden eşim Sn. **Mevlûde Nevin**’e teşekkürlerimi sunuyorum. **H.S.B.**

■ Hacıkılıç Mahallesi

(Bebeliğimin Hacığlışı)

Mahallemizin “**Hacıkılıç**” ismi, Hacıkılıç Camii’nden geliyor.. *(Bu cami ve medresesi hakkında geniş bilgi, eserin sonunda yer almaktadır.)* Etrafı **Orta Mahalle**, **Çandır** ve 1950 sonrası “örnek” olarak kurulan **Örnekevler Mahalleleri** ile çevrili olan Hacı Kılıç Mahallesi’nin benim çocukluğumda şimdiki İstasyon Caddesi’nin hemen doğu yakasında tek-tük evlerle beraber sebze bahçeleri bulunmaktaydı. Buralarda kışın çiçek açmış gibi kara bürünmüş göbekli lahanalar; yaz mevsiminde de domates-biber gibi sebzeler yetiştirilirdi..

Kız Enstitüsü’nün (şimdiki Kız Meslek Lisesi’nin) arkası tamamen bahçe idi ve o Enstitü’nün simetrigine ev yapılması için greyderle düzeltmeler yapıldığı sırada bir kaç yılan ortaya çıkmıştı.. Yılanları gören biz çocukların, “n’olur-n’olmaz” diye greyderden uzak durmaya çalıştığımızı hatırlıyorum. O bahçe anne tarafından akrabalarımızdan birine ait olmalıydı ki, daha sonra o köşeye yapılan ve henüz bir kaç yıl öncesine kadar, kırmızı tuğladan sıvasız yapılmış duvarı ile dikkati çeken “Esat”ların evine misafir gittiğimizde o yılanlardan bahsetmiş ve yarı-şaka olarak: Evde, şimdi de o zamandan kalma yılanlar var mı ki, diye lafını etmiştik.

Şimdiki Salih Avgın Paşa İlkokulu henüz yokken, Örnekevler kurulmadan da önce o bölgede, **Namazgah** denilen çayır örtülü, etrafı oldukça alçak duvarla çevrili bir yer vardı ve babaannem orada sefere çıkan askerlerle halkın birlikte “**seferberlik namazı**” kıldıklarını söylerdi. O Namazgah’ta o gün için bana çok cüsseli gözüken, terkedilmiş hantal bir makina aksamı vardı.. Yakınında da hurdaya çıkmış, terkedilmiş bir karosersiz kamyon artığı dururdu. Ta o zamanlarda makineye karşı zaafımdan olsa gerek, oyun bahanesi ile evden ayrıldığımda o hurdalardan civata, yay, tel falan söküp, birşeyler yapmak için can attığımı hiç unutmuyorum..

Hüseyin Bey Vakfiyesi ve Baruthane

Hacıklıç Mahallesi; Hacıklıç Camii ve Medresesi'nden; Baruthan Sokağı da; daha önce medrese yanında bulunan Baruthane'den adını aldığı için; burada, bu konulara kısaca temas etmek istiyorum.

Baruthane (Güherçile Fabrikası); "Aksaray Mirlivası Hüseyin Bey'in H. 954/ M.1547 tarihli vakfiyesi" kayıtlarında; Hüseyin Bey'in imareti olan Hacıklıç Camii'nin kuzeyinde hâlen şadırvanlı tuvaletin bulunduğu yerin yakınında idi. 1800'lerde faaliyette olan Güherçile Fabrikası'nın üretimi durdurulduktan sonra burası **Baruthane** olarak kullanılmaya başlanılmıştır. (*Bknz. Sayfa: 43*)

Sultan Abdülaziz zamanında 1281 (H.1864) yılında yapılan bu değişikliğe ait binanın kitabesinin resmi, II. Abdülhamit devrinde

* Hacıklıç Camii'nin minaresi yanında bulunan Hüseyin Bey'in mezarı ve kitâbeleri

Fotg. 28.4.2010 HSB

tanzim edilen fotoğraf albümlerinden Ankara Vilayeti'nin Kayseri Sancağı'na ait kısmında görülmektedir. Yıldız sarayından çıkarılan albümler şimdi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Fabrikalıktan da çıkan bina, harap hale gelmiş ve 1960'tan sonra Belediyece kalıntılar ortadan kaldırılarak yeri, yeşil alan haline getirilmiştir.

Hüseyin Bey'in mezarı Hacıkılıç Camii doğusunda mezarlık içinde iken, buradan İstasyon Caddesi açılıp, çevrede de imar uygulaması yapılırken mezarlık kaldırılmış; bu mezar da Hacıkılıç Camii minaresi bitişiğine nakledilmiştir. (*Kaldırılan mezarlık için Bknz: Sayfa 34'deki resim.*)

Mezar kitabelerini yanlış okuyanlar, Ahmed Nazif ve Halil Edhem Hüseyin'in Kayseri Mirlivası olduğunu yazmışlardır.

Hâlbuki şimdi minare kaidesine tutturulmuş olan taşlar dikkatli okunursa, yer darlığı sebebi ile dikine yazılmış olan yer isminin **Kayseri** değil **Aksaray** olduğu görülür.

Nitekim 1584 yılındaki tahrirde Hacıkılıç Camii vakfı bahsinde O'nun Aksaray beyi olduğu açıkça kaydedilmiştir.

Yine mezar taşına göre H.959/ M.1552 yılında vefat etmiş olan Hüseyin Bey'in babasının ismi **Sinan Bey**'dir. Kanuni devrinde 929-930-931 (M.1523-1525) yıllarında Karaman Eyaleti'ne bağlı Livaların hasları, zeametleri ve timarlarının kayıtlı olduğu İstanbul Osmanlı arşivinde, 392 numaralı defterde bu eyalete bağlı Aksaray Sancağı'nda mirliva olan Sinan Bey hakkında konu bulunmaktadır.

Tarih bakımından da Hüseyin Bey'in babası olmaya uygun düşen bu zatin daha önce oğlu Hüseyin Bey gibi Aksaray Sancak Bey'i olduğu, "Bey" ünvanının bu sebeple yazılmış bulunduğu sanılmaktadır.

Aksaray Sancak Beyi **Hüseyin Bey** Kayseri'deki Hacıkılıç Camii'ni tamir ettirip, buraya vakıflar bağladığına göre, O'nun ve ailesinin de Kayseri ve bu cami ile bir ilgilerinin bulunduğu ihtimali güçlüdür.

Nitekim; Hüseyin Bey, mezarını da bu caminin yanına yaptırmıştır.

■ Hüseyin Bey'in mezartaşı kitâbeleri şöyledir:

Baştaşında; “*Hazihi kabrü'lmerhum el-mağfur es-sahibü'l-hayrat ve'l hasenat Hüseyin Beğ bin Sinan Beğ ila rahmet'illahi Emir-i Liva-i Aksaray*”

Ayaktaşında; “*İntikale min darül-fena ila darü'lbe-ka fi Şehr-i Ramazan-ül mübarek sene tis'a hamsin ve tis'amie*”

Tercümesi; *Bu kabir merhum mağfur hayrat ve hase-nat sahibi Sinan Bey'in oğlu Aksaray Sancak Beyi Hüseyin Bey'indir. Allah rahmet eylesin. Geçici âlemden daimi âleme doküzyüz ellidokuz senesi mübarek Ramazan ayında intikal etti.*

* Hacıklıç Camii ve Medresesi'nin 1881' deki minaresiz hâli

* İstasyon Caddesi'nde eski Kız Enstitüsü

28.04.2010 - HSB

Kız Enstitüsü'ne giden “tankü”

Örnekevler, o devirde bizim gibilerine göre “**Tankü**” Mahallesi sayılırdı.. “Tankü”; Kayserili “lügâtinde” şimdiki “**sosyete**”nin tam karşılığıdır. Şimdi maalesef adını unuttuğum, soyadı Balatacioğlu olan, İnönü İlkokulu öğretmenlerinden saygın birinin bizden oldukça

büyük, temiz giyimli, siyah önlüklü oldukça ciddi, güzel bir kız vardı. Babası, benim öğretmenim olmamakla beraber okulumuzun öğretmenlerinden biri olduğundan, her gün Kız Enstitüsü'ne gitmek için Baruthane Sokağı'ndan geçmek zorunda kalan bu "ablamıza" babaannemin tabiri ile, mahallenin, "Terbiyesiz callahı" ları:

-**Tanküüüü, etekleri firankü...** (Frenk'in kısaltılmışı olsa gerek.) diye laf atarlardı. Babaannem bana ve yakın arkadaşlarıma:

-O kız sizin ablanız, sakın rahatsız etmeyin. Onun babası öğretmen.. Öğretmen kızına laf atmak çok günah, derdi..

Babaannem'in bu tenbih ve telkinleriyle, "ablamızın" okul çıkış saatlerinde kendisine güya göz-kulak olmak için yolunu bekledik. Öyle ki, bizim "mahallenin namusuna sahip çıkan küçükler olduğumuzu" anlamış olmasından dolayı, geçerken bizlere gülümserdi ve o anda dünyalar bizim olurdu! Daha sonra, okula gittiğimizde kardeşi İlhan'la çok yakın arkadaş olmuştuk..

Yıllar sonra da bu ablamız, rahmetli noter **Ayhan Molu**'nun eşi olmuştu.

Istasyon Caddesinde Vali Konağı

28.04.2010 - HSB

Halkevi - Halk Sineması - Devlet Tiyatrosu - Şehir Tiyatrosu

28. 04 .2010 - HSB

■ | Halkevi, | Halk Sineması, | Devlet Tiyatrosu, | Şehir Tiyatrosu.

Cumhuriyet Halk Partisi döneminde, 1950'lere kadar ismi **Halkevi** olan, İstasyon Caddesi'nde, Vali Konağı'ndan hemen sonraki kültür merkezi bu bina, daha sonra sinemaya çevrildi ve uzun yıllar **Halk Sineması** adı altında Kayseri halkına "32 kısım tekmlî birden" siyah-beyaz filmler seyrettirdi. Oturma kısmı açılır kapanır ahşap koltukları olan sinemanın balkon kısmının girişte sağ kısmında

hatırlı müşteriler için localar vardı. Hatırladığım kadarıyla “Loca” fiyatları galiba 50, balkon bileti 35, aşağı salon ise 25 kuruştı. Daha sonraki metinlerde bu sinemada kimler ünlü oldu, kimler geldi, kimler geçti, detaylarıyla anlatacağım.

1953'te Kore'ye gönderdiğimiz askerlerimizin **Kunuri**'de destanlar yazışının hikayesini anlatan filmin afişinde, Kore Birliği'nin komutanı **General Tahsin Yazıcı**'nın büyük resmi ve büyük harflerle yazılı ismi ile elinde Türk Bayrağı taşıyan Mehmetçiğin heybetinin taşıdığı afiş 58 yıl sonra hâla hatırımdadır. Tıpkı, o afişten bir yıl kadar önce İstasyon garında bir akşam üstü, Mehmetçik'lerimizin “Türk geliyor!!!” nâralarıyla Kore'ye uğurlanışlarının hâtırası gibi.

Önce **Halkevi**, sonra uzun süre **Halk Sineması** olan bu bina 1965'lerde yeniden düzenlendi ve **Devlet Tiyatrosu**'na tahsis edildi. Bir kaç yıl Devlet Tiyatrosu'nun dev oyuncularını bu salonda seyretme imkânımız oldu.

Ne var ki, çoğu zaman, balkon dahil 630 koltuklu bu salonun her biri 22 kişilik öndeki üç-dört sırası dolu, gerisi boştu hep. Üstelik seyircilerden 10-15 kadarı da benim gibi basın mensubu “beleşçi”lerdi.

1969 yılında Devlet Tiyatrosu'nda, benim yazdığım; **Osman Batur**'un Doğu Türkistan Türkleri'nin bağımsızlık mücadelesini anlatan **Mavi Gömlekliler** isimli oyunum bir hafta kapalı gişe oynadı. Yazı hayatımda ilk kez bu oyunun sahnelenmesinden para kazandım.

Devlet Tiyatrosu burda dikiş tutturamayınca, Kayseri Büyükşehir Belediyesi binayı kültür hizmetlerinin devamı için yeniden restore ettirip, **Şehir Tiyatrosu** adı altında Kayserililer'in hizmetine sundu.

* 1950'lerin Kız Ortaokulu

28/ 04 /2010 - HS B

Kız Ortaokulu'nda 40 “erkek” öğrenci

İlkokulu, şimdiki Öğretmenevi'nin yerinde olan oldukça yeni yapılmış İnönü İlkokulunda okudum. Üçüncü sınıfta Semra isimli bir arkadaşşıma “yeşillendim”. Sonradan babasının vali muavini olduğunu öğrenince korktum ve bu sevdadan vazgeçtim. Galiba, 8 yaşında iken akşamın olduğu saatlerde Cumhuriyet Meydanı'nda el arabasında satılan ve o ana kadar hiç görmediğim “yemiş” dedikleri kuru incirden bir tane çaldım. O tarihten beri bu inciri çok severim.

İstasyon Caddesi'ne, Hacı Kılıç Camii'nin tam karşısından doğuya doğru uzanan **Enstitü Caddesi**, Kız Enstitüsü'nden sonra sıradan bir yarı parke, yarı topraklı yolda, **Kız Enstitüsü'** nin yanında yine; **Vali Konağı**, önce **Halkevi**, sonra da Halk Sineması olan şimdiki Tiyatro binası ve bitişğinde aynı mimari tarzda inşa edilmiş Kız Ortaokulu vardı. Öğrencilerin çoğunluğu kız idi ve o yıl son defa yakın çevreden 40 erkek öğrenci alınmıştı.

Yan sayfadaki resimde, ana kapının sağına döndüğünde, iki penceresi görülen (Beyaz boyalı) 40 kişilik 1-D sınıfının en önde pencere kenarında oturan 75 numaralı öğrencisiydim. İlk yıl “iftihara” geçmiştim.

Kız Ortaokulu'nun ikinci ve üçüncü sınıflarını binanın yan caddeye bakan tarafında okudum. [Yıl 1956.. Türk Milli Futbol Takımı Macaristan'ı Budapeşte'de 3-1 yenmişti ve kalede **Turgay Şeren**, oyuncular arasında da **Lefter Küçükandoniyadis** vardı. Macar takımındaki iki ünlü oyuncu ise: **Puşkaş** ve **Di Stefano** idi.] O yıl üçüncü (son) sınıfta iken çıkardığım **Duvar Gazetesi**'nde; “*Neden kızlar çamlık gölgeli yerlerde teneffüse çıkıyorlar da, erkek öğrenciler bu taraf köşede ağaçsız yerde güneşte yanyıyorlar*”, diye başlayan eleştiri yazımdan dolayı, Müdür Muavinimiz Remzi Dinçkol tarafından gazetem kapatıldı. Belki de dünyada, gazetesi idari otorite tarafından, sorgusuz- savunmasız kapatılan ilk “en genç gazete sahibi” bendim o zamanlar!

Erkek öğrencilerin teneffüse çıktıkları bahçe çamur olmasın diye kumlanmıştı. Kumlar arasında iri çakıl taşları vardı ve babam son sınıfta bana 5 lira değerinde, “altun suyuna batırılmış” **Nacar** marka ve galiba 17 taşlı (Çarkların döndüğü yataklar aşınmasın diye sert taş yatakları olan) bir saat almıştı.. Kızlara fiyaka yapacağım diye sevinirken, haşarılığımın olsa gerek, saat kolumdan düştü ve pandülün bulunduğu en hassas direği kırıldı.. Hem fiyakam bozulmuştu hem de daha bir günlük saatime sahip olamayan biri olarak akşam babama ne diyecektim ki... Babam anlayışlı biri idi: Üzülme dedi, 1 liraya yaparlar.. Olmazsa yenisi alınır.

Kayseri'nin ünlü ailelerinden; Kazancılar Caddesi Gazioğlu İşhanı'nın 2. katında Victoria marka “Ç” pedal baskı makinesi ile **İstiklâl** isimli günlük gazeteyi çıkaran Asım Yahyabeyoğlu'nun kızkardeşi Özden Yahyabeyoğlu, yine zamanın ünlü avukatlarından Mustafa Tütüncü'nün oğlu Ahmet Tütüncü ile Matbaacı-Gazeteci Yeğenağa'ların kızı Demet Yeğenağa orta 3'te (sekizinci sınıfta) benim sınıf arkadaşlarımdı.

Özden Yahyabeyoğlu benim duvar gazetesi ile ilgilendiğimi görünce ağabeyinin matbaasından bana 2 kurşun harf getirmiş ve gazetelerin bu harflerin dizilmesiyle basıldığını söylemişti. O iki kurşun harfi hayli zaman saklamıştım. Yıllar sonra o kurşundan harflerin benzeri harflerle birkaç farklı isimde günlük gazeteler çıkaracaktım: **Milli Ülkü**, **Yeni Sabah**, **Orta Doğu** ve **Millet** gibi.

■ İstasyon Caddesi'nde kaldırımlar “şemşamer” kabuğundan geçilmezdi

Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan Saat Kulesi'nin yan altındaki tek katlı büroda, 1965-1966 yıllarında Kayseri Belediyesi'nin ilk Basın Yayın Müdürü olarak görev yapmışım. Büro Hacıkılıç Mahallesiindeki evimize çok yakın olduğu için göreve yaya olarak gidip gelirdim. Eskiden bilhassa erkek öğrenciler, kız öğrencilerin okuldan çıkış saatlerinde İstasyon Caddesi boyunca boş zamanlarında ayçiçeği (şemşamer) çinterek “olta atarlarken” caddeyi kirlettiği için Belediye zabıtaları cadde üzerinde çay bardağı ile ölçerek çekirdek satanların “şemşamerlerine” el koyarlar ve topladıkları çekirdekleri de saat kulesinin altına depolarlardı..

Saat kulesi altındaki depoda ayrıca, el arabaları ile yasak yerde sebze meyva satanların, yine zabıtaca el konulan terazileri de bu şemşamerlerin yanında istiflenir, hatırlı insanların devreye girmeleriyle bu teraziler daha sonra sahiplerine verilirdi! “Şemşamer” doldurulmuş depoda fareler cirit atardı.

Yeni göreve başlayıp, alt kısımdaki bu depoya indiğimde “şemşamer” ve el konulmuş terazilerden başka, su kovaşından da büyük, bir çok hoparlörün buraya atıldığını gördüm. Sonra da bu hoparlörleri tamir ederek, tekrar Cumhuriyet Meydanı'ndaki elektrik direklerine takıp, ses yayınında kullandım.

* * *

Çocukluk yıllarımda bilhassa İstasyon Caddesi şemşamer kabuğundan dolayı çok kirlenir ve bu kabuklar kulplarına uzun sırtık bağlanmış süpürgelerle çöpçüler tarafından temizlenirlerdi.

Kaldırımların çekirdek kabuklarıyla kirletilmemesi için Belediye sağa-sola küçük uyarı levhaları koyar; buna sinirlenen “şemşamerçi”ler bu levhaları akşamın bastığı karanlık saatlerde sökerlerdi.

Hacıklıç Camii'nin minaresinden çekildiği tahmin edilen fotoğraf karesinin büyütülmüşlerinde de görüleceği üzere Cami-i Kebir'in (Ulu Cami'nin) bir zamanlar iki minareli olduğu görülüyor. (Daha ince ve küçük olanın sonradan yapıldığı belli. Ama yapılış ve yıkılış tarih ve nedenleri hakkında bilgi bulamadım.)

Küçük minarenin sağ arka planında bugün hâlâ sağlamlığını koruyan **Kilise** görülüyor.

Hacıkılıç Medresesi'nin Bugünkü hâli:

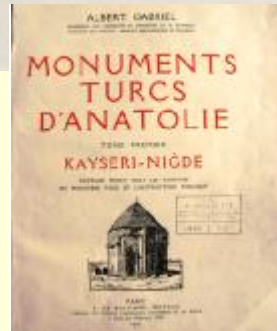
Hacıkılıç Camii'nin bitişiğindeki bu Medrese 1952 -1954 yıllarında belli bir süre Kayseri Teknik Ziraat Müdürlüğü (İl Tarım Müdürlüğü) tarafından tamirhane olarak kullanılıyordu. Babam **İzzet Usta** burada ustabaşı idi. Babam, Medrese kapısının sağ ve sol girişlerine, nakışlar zarar görmesin diye sac örterdi. O dönemde biz mahalle çocukları namazlığımızı (Namazda okunan dua ve sûreler) Medrese kapısının sol kanadı arkasında, bir-iki merdivenle çıkılan yerde öğrenirdik. Perşembe günleri de bizi okutan Hoca'mıza "**Perşembelik**" para götürürdük!

2 - PORTAIL DE LA MEDRESSÉ DE HADJİ KILIDJ.

Kapak Resmi:

Hacılıç Medresesi'nin, Albert Gabriel tarafından çekilmiş ve 1931 yılında Paris'te basılmış; şimdi de bir nüshası **Kayseri Müze Müdürlüğü**'nde bulunan kitabından alınmış resmi.

Bu, asfalt ve iki yanı arabalarla dolu İstasyon Caddesi, 1950'lerde siyah parke taşı ile döşeli idi. Hacıkılıç Camii yanında bulunan Baruthane Sokağı'mızdan, yoldan giden arabaları sayardık. Ticari taksiler şimdiki gibi damalı ve mutlaka sarı renkli değillerdi. Arabaların beyaz zeminli plakalarında: Ticarilerde; **T Kayseri** (ve numara) Hususiler de ise: **H - Kayseri** (ve numara) yazılıydı.

■ Fırıncı

(*) Şee(r)dimiz

“Deli Memed”

Hacıklıç Mahallesi, **Baruthane Sokağı**'nın Çandır Mahallesi'ne doğru uzantısında, Ali Osman Kuruşçu Emmi'nin evinin biraz ilerisi ve çapraz karşısına yakın yerde bulunan mahalle fırınında ekmeklerimiz pişerdi.. Biz çocuklar daha uyurken, akşamdan yoğurulup ekşimeye bırakılmış bakır leğen içindeki ekmek hamurunu ya “Büyük Anam” (Biyanam-Büyükannem) veya babam fırına götürüp sıraya sokardı. Eğer fırında beklemeyi göze alırlarsa, hamurun ucundan taze bir pide “attırıp” getirirler ve biz de o sıcak pide ile sabah çorbasına kaşık sallardık.

O devirde, bilhassa kış döneminde en iyi kahvaltı, kış gelmeden evde kesilip kurutulan un çorbası idi. Limon olmadığı için, yazları bağda hazırlanan koruk ekşisi özenilerek(su ile inceltilerek) çorbaya dökülür ve ekşi tad vermesi sağlanırdı. Çorba, genellikle soba üzerinde pişirilir ve büyük tase veya lehençeye (ilağançe) boşaltıldıktan sonra, soğusun diye o tas veya leğençe, içi su dolu bir tepsiye konulur ve böylelikle iskembinin ortasından bulunan çorbaya ev ahalisi kaşık sallardı!

Bizim hane halkı; aynı ana ve babadan olma 10 kardeşle, anne-baba ve babaanne (Büyük anne-Biyana) ile birlikte 13 kişiydi. Kalabalık olduğumuz için en geç üç günde bir “koca bir leğen” hamur yoğurulurdu. Fırında, sazlardan biçilerek getirilen “berdi”lerle pişen ekmekleri, genellikle fırının, biraz zihinsel özür-lü sayılabilecek şee(r)di “**Deli Memed**” getirir; buna karşılık da kendisine ekmeklerin birinden kopartılan “ekmek başı” verilirdi.

“Deli Memed”, sahiplerine götürdükten sonra onlardan alıp akşama kadar biriktirdiği bu “ekmek başlarını” zannederim satardı.

(*) Şee(r)d: Çırak

Baruthane

Hacıkılıç Medresesi'nin yan duvarı dibinde bulunan parkın sağ ön köşesinden duvara paralel devam eden yerde “Baruthane” vardı. Çocukluğumda burası askeri elbise ve postal deposu olarak kullanılırdı. Gençler buradan birliklerine uğurlanırlardı.

Yanından itibaren geriye doğru giden sokağın adı da “**Baruthane Sokağı**” idi.

Sağdan 14 numara ev ise bizimdi.

Hacıklıç Medresesi'nin yan kısmındaki Baruthane'ye paralel olan "Baruthane Sokağı" bugün adeta otopark olmuş durumda...

İstasyon Caddesi'ndeki eski binalar

* **Çalık Apartmanı**, 1950'ler başında, İstasyon Caddesi'nde ilk yapılan modern binalardan biri. Apartman Numarası: 1 (Yapılış tarihi: 195(3) "*Yapım tarihinin 3 rakamı düşmüş.*")

* Bunu aynı yıl, aynı güzergâhta yapılmış olan diğerleri takip ediyor. "**Çalkoğlu Kardeşler**" gibi.

* İstasyon Caddesi'nde röntgen mütahassısı Dr. İsmail **Alikışioğlu**'nun adını taşıyan ilk apartmanlardan biri halen kullanımda. Çalık Apartmanı ile aynı yılda yapılmışlar:1953

* Halen burada kullanımda olan **Alaybeyoğlu** Apartmanı da var.

Bu apartmanların hepsi de 4 katlı, asansörsüz ve merdivenleri de oldukça dardı. Kayseri'nin en modern dört katlı apartmanlarının pabucu, yıllar sonra Devlet Hastanesi karşı çaprazına yapılan yeni bir bina ile dama atılmıştı.. Bina 5 katlı idi.

* Daha sonra 1960'larda Cumhuriyet Meydanı'ndan Düvenönü'ne doğru giden caddenin solunda, Camiikebir'e dönüş köşesine yapılan 9 katlı **Hattat Gökdeleni** ile diğer bütün yüksek binaların pabuçları dama atılmış oluyordu. Bu "gökdelenin" yapımı ile Kayseri'de ilk defa nervürlü çelik kullanılmaya başlandı.

İstasyon Caddesi'nin 59 yıllık binaları

İstasyon Caddesi'nin Hacıklıç Camii'nden Meydan'a giden sağ tarafında 1953 yılında inşa edilen ve artık yıkılmaları beklenen bir kaç bina kalmıştır. Bunlardan birisi, Osman Kavuncu'dan sonra Kayseri'nin en "renkli" Belediye Başkanı olan Mehmet Çalık'a ait Çalık Apartmanı'dır. Caddenin sağ yanında "Çalık Ap. 1" ve "Çalık Ap. 2" kitabeli 2 ve Alikışioğlu Ap. ve Çalıkoğlu Kardeşler isimli 1953 yapım tarihli ve ayrıca Alaybeyoğlu isimli yine 4 apartman daha bulunmaktadır. Bugün bunların hepsi de kullanılmayacak kadar yıpranmış binalardır.

* İstasyon Caddesi'nin bugün ki hali; 1953 ve 2012 yapımı binalar yan yana

■ **İstasyon Caddesi**'ndeki 1953 yılında yapılan 2 numaralı **Çalık Apartmanı** da tamamen boşaltılmış durumda. Binanın dış kapısı birikitle örülmüş ve bina 2012 yılında da yıkılmayı bekliyor.

“ÇALIK OĞLU KARDEŞLER AP - 1953”

İstasyon Caddesi üzerindeki eski binalardan, 1953 tarihli Çalıkoğlu Kardeşler Ap.

Yanda ve karşı sayfa altında ise bu binalardan ikisinin arka cephesi.

Alikışioğlu Ap - 1953

28.04.2010 H.S.B.

■ Camuz çobanlığından fabrikatörlüğe

Örnekevler ve **Hacıklıç** Mahalleleri ile komşu olan **Çandır Mahallesi**'nde ise bazı evlerde inek, manda beslenirdi. Çandır Mahallesi'nin Hacıklıç Mahallesi bitiminde Kömürcüler ailesi ikamet ederdi. Sanırım 1940 doğumlu Mustafa Kömürcü benim en iyi anlaştığım arkadaşlarımdan biri idi. Güzel futbol oynardı. Cana yakın, dürüst biri idi. Ağabeyi de vardı ama ismini hatırlamıyorum.

Ayrıca, elinde, meses adı verilen hayvan dışkısına bulaşmış deyneği ile ikide bir :

-hooohaaa, hooohaaa! diyerek Çandır'daki mandasını (camuzunu), Hacıklıç Camii yanında, Baruthane Sokağı'ndaki evimizin önünden sabah bir yerlere götürüp akşam üstü geri getiren benden iki-üç yaş kadar büyük "köylü" diye tanımladığımız biri daha vardı ki, bizim evlerin önünden geçerken onun çobanlığını görünce içimizden acırdık. O da sanki bunun farkında gibi, kaçamaklı gözlerle bakardı bizlere. Bazen de görmezden gelirdi. Sık sık mahallemizden geçmesine rağmen adını bilmiyordum. Bu uzak komşumuzu, elli yıl kadar sonra bir bankada gördüm.. Sıra bekliyorduk ve birbirimizi tanıdık.. Hoş-beş ettik ve o beni televizyonda sık sık gördüğünü söyledi.. Adımı da biliyor olmalıydı. Kendisi artık Organize Bölgesinde bir büyük işyerinin sahibi idi ve anladığım kadarıyla o bankanın da hatırı sayılı müşterilerindendi.

Kendisine sıra bekletmediler ve;

-Buyurun falan Bey diye bu eski komşuma öncelik tanıdılar.

■ Baltacı'nın Fırını

Hacıklıç Camii önünden geçen İstasyon Caddesi'nden başlayıp, Baruthane Sokağı'nın başlangıcına kadar olan meydanda "**Baltacı'nın Fırını**"nda; hem leğenle gelen hamurlarla evlere "fırın ekmeği, hem de bakkallarda satılmak üzere "çarşı ekmeği" pişirilirdi.. Baltacı Fırını'nın sahibinin büyük oğlu Kadir hamurların ekmek haline gelmesi için fırına kürek sürer; küçük oğlu Mahmut ise benimle, şimdiki **Öğretmenevi**'nin yerinde bulunan İnönü İlkokulu'na giderdi..

Ben, Mahmut'a göre biraz daha "okumaya yatkın" biri sayıldığımdan olsa gerek, bir gün Kadir Ağabey fırının işletme defterine fatura ve benzeri gelir gider evrakını işlememi istedi ve bana para vereceğini de ayrıca belirtti. Fatura kopyaları ile fişleri eve getirdim. Silinti-kazıntı olmayacak ve rakamlar dolma kalemle yazılacaktı.. Bu işlemleri yaptığım sırada bu evrakın bazılarını aktif yerine pasif, bazılarını da aksi yönde kayda geçtiğim için, silmeden korktuğumdan sayfanın alt tarafına, "şu rakamlar aktif, şu rakamlar da yanlışlıkla pasif yere yazılmışlardır" kaydını düşüm ve Kadir Ağabey'in yokluğunda işletme defteri ile fiş ve fatura kopyalarını fırına bıraktım..

Değil para almayı beklemek, resmi bir evrakı yanlış işlemekten dolayı yaptığım ciddi hatayı düşünmek yüzünden bir kaç gün uykularım kaçtı.. Kadir Ağabey'in durumu babama söylemesinden korkuyordum.

Belki Kadir Ağabey durumu babama söylememiş, belki de babam bunu bana sezdirmemişti.. İlkokul beşe giden bir öğrenci muhasebecilikten ne anlardı?

Fırın sahibinin küçük oğlu sınıf arkadaşım Mahmut ilkokuldan sonra okumadı ve ekmek pişirmeye, bazı işlere yardımcı olmaya başladı. Mahmut, sonraki yıllarda mobilyacılık yapıyordu. Kitabın bitimi sırasında yakın bir arkadaşından Mahmut'un felç geçirdiğini öğrendim.

■ Parke taşı döşeli İstasyon Caddesi

Vakfiyede adı geçen Hüseyin Bey'in imareti Hacıklıç Camii kuzeyinde, şimdi tuvalet ve yeşil alan olan yerde idi. İmaret, geçen asırda faaliyetten kaldırıldığı için, burası Güherçile Fabrikası (Baruthane) haline getirilmiştir. 57 Sultan Abdülaziz zamanında, 1281 (H.1864) yılında yapılan bu değişikliğe ait binanın kitabesinin resmi, II. Abdülhamit devrinde tanzim edilen fotoğraf albümlerinden Ankara Vilayetinin Kayseri Sancağı'na ait kısmında görülmektedir. Daha önce Yıldız Sarayı'nda bulunan bu albümler şimdi İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Harebe haline gelen Güherçile Fabrikasının kalıntıları, 1960'tan sonra Belediyeye ortadan kaldırılmış ve yeri yeşil alan haline getirilmiştir.

Önceki isminin **Hacıklıç Caddesi** olduğunu sonradan öğrendiğim, Hacıklıç Camii önündeki **İstasyon Caddesi**'nde, 1950 ortalarına kadar takriben 15x25 cm ebadında, 12 -15 cm yüksekliğinde, siyaha yakın renkli parke taşı döşeli idi.. O zamanlar Kayseri'de o kadar az araba vardı ki; biz çocuklar, belki acemilikten, belki de hava atmak için çok yavaş giden o arabaları seyrederdik.

O seyir günlerinin birinde, yeni alınmış siyah bir araba oldukça yavaş seyrederken benden dört-beş yaş büyük 16-17 yaşlarında biri, sahibine laf attı.. Araba durdu, sahibi indi ve laf atan genci omuzlarından tutarak sarsıp, kızgın olduğu anlaşılan sesle ona bir şeyler söyledi. Sonra da arabasına binip, aynı yavaş hızla Sümer Bez Fabrikası'na doğru sürerek, "hava atmaya" devam etti.. Bir süre sonra geri dönen araba sürücüsüne aynı genç yine laf attı ve kaçmaya çalıştıysa da, araba sahibi ani fren yaptı ve laf atan genci yakalayıp hafif yollu tartakladıktan sonra arabasına bindi..

Bu kez dayağı yiyen genç hızla oradan kaçarken ana avrat küfürler savuruyordu.. İşte o, siyah parke taşların döşeli bulunduğu, biz çocukların; modellerine, renklerine bakmak için araba geçmesini beklediğimiz İstasyon Caddesi'ne bir gün "**asfalt**" isimli bir malzeme dökmeye başladılar..

Bilekleri mühürlü "Hükümlüler" in de çalıştırdıklarını öğrendiğimiz bu asfaltlama işinde; varillerde eritilen ziftler küçük çakıl taşlarıyla karıştırılıyor ve hazırlanan malzeme de kürekle taşların üzerine seriliyordu.

Çocukluk bu ya, içimden: "Hele bir asfaltlama bitsin de ben de, üzerinde oturulacak kadar bir parçayı kesip bağa götüreyim, çiçekliğimizin baş kısmına yerleştireyim.. Üzerine, kuyudan su çektiğimiz "aşırma"yı(*) koyarız anasını satayım, diye düşündüğümü bugün hatırladıkça gülmeden edemiyorum. Oysa o günlerde beni mahalle halkı; akıllı-uslu bir çocuk olarak tanırırdı!

(*) Bakır veya kenarı sac, altı tahtadan yapılmış bir tür su kovası.

İstasyon Caddesi üzerinde, Hacıklıç Camii karşısı ve Enstitü Caddesi'nin başlangıç köşesinde bulunun “**Önem**” Pastanesi'nin bulunduğu yerde bir zamanlar , 2 -3 musluklu avgun-çeşme vardı.

Tıpkı Baruthane Sokağı'nda, bizim evin köşesinde bulunan çeşme gibi bu çeşmenin de ön yüzeyi çini kaplı idi. Resimde yan köşede bulunan kiremit renkli bina da o zamanın Kız Enstitüsü'nün idare merkezi idi.

Çeşmenin yüzeyindeki çiniler üzerindeki desenler, Kız Enstitüsü öğrencilerinin el işlemleri için örnek alınacak motifleri oluşturuyorlardı.

Kız Enstitüsü'nde öğretim yılı sonunda öğrencilerin el işlerinin Kayseri halkının beğenisine sunulduğu sergi açılırdı. Sergilenen el işlerinin hırpalanmasını önlemek için erkek çocukları içeri alınmazlardı. Büyükannem bir gün beni elimden tutarak, kapıdaki görevliye binbir ricada bulunup, sergiye götürmeyi başarmıştı. Sergide bulunan ve kız öğrencilerin büyük emek sarfettikleri “**İşlemler**”, nedense beni hiç etkilememişti..

Orta : “Hacılıç Caddesi”. (Adı, daha sonra “İstasyon Caddesi” olmuş.)

Sağda: Orta Mahalle, Yeniceismail ve Hacıkasım Mahalleleri.

Solda : Mezarlık, (Şimdiki Vali Konağı ve Şehir Tiyatrosu'nun buldukları alan)

■ 92 Yıl önceki Kayseri

1920'lerdeki, yani doksan yıl önceki Kayseri ile şimdikininkin mukayesesi için bu iki resim iyi bir kıyas örneğidir.

Ortada İstasyon Caddesi, sağda Orta Mahalle ve Yeniceismail Mahallesi, solda mezarlık, sol ortadaki beyaz bina Vali Konağı'nın bulunduğu yer ve daha ileride de Kayseri Kalesi görülüyor.

Caddenin solunda mezarlık olan yerlerde 1950'lerde sebze bahçeleri vardı. Şimdiki Öğretmenevi'nin bulunduğu yerde ise o yıllarda İnönü İlkokulu bulunuyordu ve ben 1953 yılında İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü kutlamalarında o okulun 4. sınıf öğrencisi idim.

İlkokul öğretmenim Emin Apaydın Orta Mahalle'de otururdu.

(Resim 1920 yılında çekilmiştir.)

■ Şimdiki Kayseri

İstasyon Caddesi, bir zamanlar Sümer Bez Fabrikası'nın önemli istihdam yeri ve ayrıca şehirler arası ulaşımında öncü durumunda bulunan tren garına giden yol olması dolayısı ile, Kayseri'nin en önemli caddesi idi. Zamanın Halkevi ile, Vali Konağı, ve Kız Enstitüsü'nün bu caddede bulunması, önemini ortaya koymaktadır. Caddenin son kısmında yer alan Kayseri Kalesi "90 yıl öncesi Kayseri" resminin son kısmında aynen görülmektedir.

Hacı Kılıç Camii'nin, Minaresinin yapılışından (1901- H.1318) sonraki hâli

Ağacın bulunduğu yerden başlayarak sol ilerde şadırvan merdivenlerinin görüldüğü bölge dahil **Baruthane Sokağı**, sağdaki alan ise, **Baltacı Fırınının** da bulunduğu meydanın bir kısmı..

* İstasyon Caddesi'nin renkli simaları

■ **Fabrika zarar
etmesin diye
karta basmayan
“Yirik İbrağam”**

İstasyon Caddesi'nin renkli simalarından biri de Sümer Bez Fabrikası işçilerinden **İbrağam**(İbrahim) **Efendi**'dir. Kayınvalidesi ile kavgalı olduğunu her fırsatta tekrar eden İbrahim Efendi; eve öte-beri almadığından şikayetçi olan kaynanasına ders olsun diye bir gün bir çuval ıspanak almış ve onu da kiraladığı paytona koymuş ama İstasyon Caddesi'nden evine giderken, ahali görsün diye kendisi binmemiş ve yaya olarak paytonun önünde yürüyerek etrafa seslenmeye başlamış: Gördün mü, hem de bir çuval ıspanak(veya pırasa) aldım gördün mü? Ey ahali gördünüz mü, gördünüz mü?

- Kaynanama dediniz mi?

- Damadın kızına çuvala ıspanak(veya pırasa) almış dediniz mi, dediniz mi?

Dişerek evine yaklaşmış ve oradaki komşulara aynı soruyu sormuş:

-Gördünüz mü, bir çuval ıspanağı paytonla getiriyorum, gördünüz mü?

* * *

İstasyon Caddesi'nin “gülü” İbrağam Efendi'nin bir başka özelliği daha var ki, evlere şenlik:

Sabah veya vardiya başlangıcında İbrağamEfendi fabrika girişinde karta basmazmış ki, “Bu kadar işçiye para nasıl yetişsin?” diye.

Onun için fabrika, onun aylığını her ay sonu “Yirik İbrahim” in karısına ödermiş.

Rahmetli, kendisinin alt dudağı biraz “yirik” (yırtık, çukur) olduğu için, halk arasında “**Yirik İbrağam**” diye anılırdı..

* İstasyon Caddesi'nin renkli simaları

■ "Mımırta var, mımırta!"

Kale'nin, Hunat Camii tarafındaki doğu kapısından içeri girer girmez, hemen sağdaki derme çatma kepenk kapılı dükkanının önünde sık sık duymak; duymak şöyle dursun sesin ısrarlı ve yüksek tonlu, teraneli davetinden dolayı biraz da durup dinlemek zorunda olduğumuz bir yumurtacı vardı.. Sağ ve sol yanağında, bildiğimiz kepeçeli kulak yerine, 12 mm'lik matkap tığı ile oyulmuş gibi, biraz kirlili ve kıllı iki delikli, "kepeçsiz kulak" bir yumurtacı.. Diyelim ki adı da, "Mısta'fendi" olan bu tipik esnafın en önemli sermayesi, üç kuruşa alıp, beş kuruşa sattığı yumurtaları pazarlamak için tükettiği nefesi idi..

Mısta'fendi'nin iki kulak kepeçesi olmadığı gibi, ağzı da, on metreden fark edilecek şekilde sağa doğru yamuktu.. Zannedirim burnu ve gözleri yerindeydi ve bu garip görünüşünden çok "asli sermayesi" olan sesi; kepeçsiz kulak ve yamuk ağız özelliğini gölgeler ve insanlar kendilerini, o gün için alınmasa da olur yumurtalardan birkaç tane almaya zorlarlar, kulaklarında da hep o sesin teranesi çınlardı:

-Mımırta var, mımırta..

Ne yalan söyleyeyim, param olmadığı için "beni çağıran o sese" icabet edip de birkaç "mımırta" alamadığım için; hem Mısta'fendiyi hem de anamı memnun edememekten dolayı hüznün çökerdi içime.. İsterdim ki; okuyor olmamdan dolayı hep harçlık isteyip, fakat yardımcı olamadığım ailemin harcamalarına ara-sıra beş-on kuruşluk katkıda bulunayım ve evdeki dokuz kardeşime bakmakta olan anam da:

-Bizim oğlan adam olmuş da, eve "yımırta" getirmiş... desin ve benim de koltuklarıma "karpız" sığmasın..

Mısta'fendi'den alınan "mımırta"lar, köylerden gelen "gezen tavuk"ların "yımırtaları" idi ve o devirde, 1950-1960'larda bu ülkede öyle büyük tavuk çiftlikleri yoktu. "Yımırta" üretimi yalnız köylerde ve şehrin kenar mahallerinde, özellikle evin ihtiyacını karşılamaya yönelik olduğu için, oldukça az miktarda idi ve sarıları "kehribar" gibi olan bu "yımırta"lardan güz gelince biraz fazla alınır, bozulmasınlar diye kabuğu hava almaz hale getirilip saklanırdı..

O zamanlarda "buzdolabı" diye bir meret icat edilmiş olsa da Türkiye'de, özellikle garibanların evlerinde yoktu.. Yaz günlerinde bağlarda mantıık etler; buz dolapları yerine, su kuyularına sarkıtılan **aşırma**larda (daire haline getirilmiş sacın alt kısmı tahta ile kapatılmış, bildiğimiz kulplu su kovası) saklanırdı.

O yıllarda Türkiye'de (tabii ki dünyanın bir çok geri kalmış ülkelerinde) yumurtalar, "Mart martlar, tavuk yumurtlar" zamanının başlamasından sonra üretilip, tüketilirdi. Yumurta da , tavuk da o devirlerde bilhassa şehirlerde çok kıymetli "hint kumaşı" idiler.. 1969'da davetli basın mensubu olarak yaptığım ilk yurtdışı seyahatimde Almanya'da, sadece kızartılmış tavuk satan **Winervald**'lerde sık sık tavuk yediğimi hiç unutmuyorum. Dönüşümde de en çok övündüğüm şey, her gün tavuk yediğimdi!

Kayseri Kalesi ve Saat Kulesi - 1950

■ Kalaycıoğlu Mescidi :

Hacıkılıç Mahallesi'nin sınır komşusu Orta Mahalle'de, Gevher Nesibe Sultan Şifaiyesi'nin kuzeyinde bulunan bu mescit XVIII.yüzyılda yapılmıştır.

Mescit bir avlu ortasında olup, dikdörtgen planlı, kesme taştan yapılmış, üzeri düz bir damla örtülmüştür. Bu sütunlar üzerinde oldukça iri taş bir külah bulunmaktadır. Bu külahın içerisi oyulmuş ve dört cephesine birer kuş evi yerleştirilmiştir.

■ Kalaycıoğlu Mescidi'nin çörtenerleri :

Damların, direkler üzerine tahta ve onun üzerinede toprak serilerek örtüldüğü o dönemlerde, bahar gelir gelmez toprak, sıkışsın diye yuvak (silindirik taş)lanır ve yağmur sularının akması için de “çörtener” lerden faydalanılırdı..

(Resim: Şimdiki Defterdarlık binası önünde Parkta bulunan XVIII Yüzyılda inşa edilmiş Kalaycıoğlu Mescidi'nin çörtenerleri)

28.04.2010 - M. Nevin Bolak

■ Kalaycıoğlu Mescidi'nin Şerefesi

Kalaycıoğlu Mescidi'nin Şerefesi sütun başları nakışlı dört ayak üzerine yapılmıştır. Kesme Derevenk taşlarından yapılan sütunlar zamanla yıpranmış ve bu tarihi yapının yıkılmaması için lama demirlerle desteklenmiştir.

Güherçile Fabrikası (Baruthane)

Üstte: İstasyon Caddesi üzerindeki **Hacıklıç Medresesi** ve **Baruthane Sokağı** köşesinde bulunan **Güherçile Fabrikası** (Baruthane),

Altta: Aynı köşenin, Hacıklıç Medresesi'nin yan duvarı ve Baruthane Sokağı giriş köşesinin bugünkü hâli.

Evin güneydeki **Baruthane Sokağı**'na bakan yamacı yonu kaplı olup, diğer üç duvarı ise karataştan örülmüştü. Uyumak için sıkıntı çektiğimde, mahallenin "**Mevlidedhala**"sı, evimizin "direği" ve padişahı babaannem bana ; "direkleri sayarsan uykun gelir", derdi..

Bir tanesi biraz eğri, tam 21 direk vardı ve o direkleri tekrar tekrar sayarken, sondaki direk için: "şu eğri direği keşke koymasalardı" diye hayıflanır, uykuya daldım..

Baruthane Sokağı'nda duvarları "yonu" kaplı evlerde oturmak bir ayrıcalıktı. Ayrıca, bazı ayrıcalıklı evler gibi bizim evimiz de iki katlı idi.. Baruthane Sokağı'nın bitiminde, köşede bulunan evimizin köşe duvarına gizlenmiş gibi görünen, sarı musluğunun üst kısmı çinilerle süslü mahalle çeşmesi vardı ve Hacıklıç Camii karşı çaprazında bulunan Kız Enstitüsü öğrencileri, iş bilgisi derslerinde işlemek için olsa gerek, pelura benze kağıtlara çinilerin kopyalarını çıkarırlardı...

■ **Baruthane Sokağı'na pik borular döşeniyor!**

Yıl 1953 veya 1954.. Bir gün, sedirdeki yatağım da henüz uyanmışken sokaktan garip sesler duydum. Pencereden baktım ki bizim Baruthane Sokağı'nı baştan sona kazarak, kanal açıyorlar.. Bu, kanal işi dolayısı ile olsa gerek, sokakta kapımızın hemen yanında bulunan septik çukurunu içeri "hayat" kısmına almamız için zabıta gelmişti ve babam da "sokranarak (söylenerek)" o çukuru kapatıp, avlu içine yeni çukur kazmış ve üzerine beton dökmüştü. Dökülü betonun orta kısmına da öyle bir kapak yapmıştı ki, hayran kalmıştım.. Yani Babam, sadece makine, motor... gibi işlerden değil, beton dökmeden falan da anlıyordu.

Sokaktaki çalışmaları görünce babam:

"Demek ki bu iş için bana bu bok çukurunu içeriye aldirtmişler" diyerek, belediyeye serzenişte bulunuyordu.

Sokakta boylu boyunca açılan kanaldan sonra bir gün kamyonla takriben 30 ve 15 cm çaplarında, 4 metre falan boyunda bir çok pik boru, dirsek falan getirdiler..

Açılan çukura indirilmeden önce işçiler ellerindeki çekiçlerle borulara kısa mesafelerde vurarak, çatlak olup olmadıklarını kontrol ediyor, daha sonra da sağlamlarını birbiri içine girecek şekilde açılan

kanala diziyorlardı.. O zamanlar başka türlü contalar bulunmadığı için olsa gerek, bağlantı yerlerine kalın bir urgan sarıyor, etrafını çamurladıkandan sonra urganı çamurun içinden çıkarıp, meydana gelen yuvaya da erittikleri kurşunu büyük kepçelerle boşaltıyorlar; daha sonra da bir demir parçasına çekiçle vurarak, soğumuş kurşunu iki pik borunun bağlantı boşluğuna sıkıştırıyorlardı. (“Amelya”lar yani işçiler paydos ettikleri bir akşam üzeri çalıştıkları yerde kalan atık kurşunları toplamış ve eve getirip; “Biyanam bize kurşun döksün” demiştim.)

Bir kaç günlük çalışma sonunda borulara su verildi ve sızdırmazlık sağlandıktan sonra da o borulardan , evimizin köşe duvarına yerleştirilmiş olan çinili çeşmeye tekrar su bağlanmıştı. Artık sokağımızın çeşmesi modern bir su tesisatına kavuşmuş oluyordu.

■ Baruthane Sokağı'nın sâkinleri

Çinili çeşmenin bulunduğu tam o köşede sağa dönen "Baruthane çıkmazı" nın sağdan ilk kapısında teyzem (eskiden "hala" derdik), ikinci evde de **Kavafın Hacı** Ağa otururdu.. Şimdi O aileden **Doğan** Bey, Sahabiye Medresesi'nin ana giriş kapısı yanında bulunan kendi ismini verdiği kitabevini işletiyor..

Çıkmaz sokağın kör ucunda, babası “ipli hamal” olan ilkokul arkadaşım **Duran**'ların evi vardı. Duran, belki de babasının hamallık yapmasından utandığından olsa gerek, bizlerin arasına pek karışmazdı. Dersleri de başarılı değildi. Beşinci sınıfı zor bitirdi ve o da babasından biraz farklı olarak “el arabası” ile baba mesleğini sürdürmeye devam etti..

* **Kuruşçu Sülâlesi**

Bekir Kuruşçu (Muhtar)

Bizim ev numaramız 14 olduğuna göre, mahallenin CHP dönemi Muhtarlarından **Bekir Kuruşçu**'nun da 6 numarada, geniş

‘Hacığış’dan “bebelik” arkadaşım Suat Kuruşçu’nun, kendi ifadesi ile bebeleri:
“Fakiye (Anasının adı) - Beyhan - Ali Osman (Babasının adı).”

avlulu, CHP’li muhtara yakışır iki katlı “yonu”dan yapılmış evi vardı.. Bekir emmi kıtlık döneminde gazın, bezin, tuzun, ekmeğin karne ile verildiği sıralarda Muhtarlık yapmıştı. Daha sonra evini İstasyon Caddesine, Emek durağından 40-50 metre ileriye yaptırdığı, Kuruşçu Apartmanı’na taşımıştı. Bekir Kuruşçu 1992 Temmuz’unda vefat etti.

* * *

Ali Osman Kuruşçu

Mahallemizde, en büyükleri muhtar **Bekir Kuruşçu**’dan başka, kardeşleri **Hasan Kuruşçu**, **Yusuf Kuruşçu**, **Ali Osman Kuruşçu**, ve **Ali Kuruşçu**’nun da evleri vardı.

Arkadaşım, rahmetli **Alim Kuruşçu**’nun babası Hasan Kuruşçu Temmuz 1991’de, Suat’ın babası Ali Osman Kuruşçu 28 Ağustos 1961’de; yine rahmetli arkadaşım Mehmet’in babası Yusuf Kuruşçu Aralık 1978’de ve en küçükleri Ali Kuruşçu ise 12 Mayıs 1986’da vefat ettiler.

Hava İkmal’de çalışan Ali Kuruşçu’nun çocuğu yoktu.

Suat Kuruşçu - Hacıklıç'taki eski evlerinin önünde.

Suat Kuruşçu; Hacıklıç Mahallesi Baruthane Sokağı'nda, o yıllarda çektirdikleri bu ve çocuklarının da bulunduğu bundan evvelki resimleri delil göstererek; Belediye'den enkaz bedelini tahsil etmiş. (Bizim ev de aynı modeldi: Yonu taşı ile yapılmış, altta tek, üstte çifte penceresi ve resimdekine çok yakın olan "tokanalı" ev..)

Yusuf Kuruşçu

Yusuf Emmi demiryollarında çalışırdı. 1960'larda evine elektrik ve "Veritas" marka dikiş makinesi almıştı. Babam, sokağın yan karşısında bulunan bu evden bizim eve, ara saati ile elektrik kablosu çekmişti.

Yusuf Emmi'nin iki oğlu, bir kızı vardı. Büyük oğlu Mehmet benimle yaşitti. Sanırım ortaokuldan sonra okumadı. Mehmet 22 Ekim 1975'te kalb krizinden vefat etti. Küçük oğlu Ahmet Kuruşçu da yüksek tahsil yapmadı, esnaflığa başladı.

Yusuf Emmi sık sık demiryolları tamiri için "yola" giderdi.

Neziha Hanım Teyze ve çocukları 1957-1958 yıllarında, bizim **Eğribucak**'taki bağımızın bitişiğinde bulunan Kuzucu Hacı Mehmet Amca'nın (Sarrafi Kuzucular'ın babası) bağına "kabala" (kiracı) göçtüler. O yaz boyunca Neziha Hanım teyze ve çocuklarıyla bizim aile, çoğu yemeklerimizi birlikte yedik. Ne kadar mutlu günlerdi, o günler..

O günlerde, o bağlarda; yalın ayak, başı kabak, pantolonlarının kışına bir kaç kat "süvari" yaması yamanmış olarak biz çocuklar babalarımızın, analarımızın bizleri yedirmek, giydirmek, yaşatmak için nelere katlandıklarının farkında olmadan, mutlu bir şekilde güler oynardık!

Şemşamer(**Şems ü kamer** - ayçekirdeği) bitkisinin sapından atçılık oynar, dağdağan ağacından kestiğimiz "çatal"a bağlı guşlastığı (Kuş sapanı) ile serce, sığırcık, gocağfa (koca kafa kuşu) avlardık. O kadar ki şimdi yemek masalarında ekmek kırıntısı bekleyen serçeler o yıllarda korkudan bizleri yanlarına yaklaştırmazlardı bile!

Yusuf Emmi, Aralık 1978'de, Neziha Teyze de 1986 vefat etti.

■ Elden yapma tüfeğimi alıp, Suat Kuruşçu ile ava çıktım

Ali Osman Emmi'nin oğlu **Suat Kuruşçu** benden bir yaş kadar küçüktü. O da benim gibi alet-edavatla uğraşmayı severdi. Annesi **Fakiye Teyze** de, tıpkı eltisi Neziha Teyze gibi çok hanımefendi idi. Bu kitabın yazıldığını öğrenen Suat'tan Fakiye Teyze'nin biraz sağlık problemleri olduğunu öğrendim, kendisine selam gönderdim.

Suat Kuruşçu, Kiçikapı'da bulunan Anadolu Bankası'nda uzun yıllar; önce memur, sonra da müdür olarak görev yaptı. Akkaya'da bağları vardı ve birgün kendi yaptığım av tüfeği ile **Eğribucak'tan Akkaya**'ya Suat'ların bağına gittim.. O kadar dağtaş gezmemize rağmen hiç bir şey vuramadık.. Yakınımızdan kaçırdığımız tavşanı bile!

Kendisi ile hâlen dostuz. Allah uzun ve sağlıklı ömürler versin.

* * *

Suat'ın "emmioğlu" **Alim Kuruşçu** benden bir yaş büyüktü ve okumaktan ziyade ticarete yatkınlığı vardı.. Alim bir gün ucuz bulup, bir sürü cam kavanoz almış ve bizim evin köşe altında bulunan çinili çeşmenin etrafında onları bir taraftan yıkıyor, bir taraftan da çeşmeye gelen kadınlara satıyordu..

Nasıl oldu ise, kavanozlardan bir kaç kırıldı ve Alim:

-Kârım gitti, kârım... kârım! diye dizlerine vurarak sızlandı.

Âlim'lerin bağı da bizim Eğribucak'ın biraz üstünde idi. Bağda, birgün uzaktan çan sesi ile beraber:

"Aynalar, taraklar, dikiş iğneleri, yorgan iğneleri, don lastikleri, çorap lastikleri var!" (Kelimeler aynen bu dizilişte!) seslerini duydum.. Biraz sonra gördüm ki, boynunda tablası, elinde çanı ile bizim Âlim çerçilik yapıyordu.. Hâlen Eski Sanayi Bölgesi'nde mobilyacılık yapan Ahmet Kuruşçu'nun ağabeyi Âlim, daha sonra emmioğlu Suat Kuruşçu'nun kızkardeşi Sabahat ile evlenip, eniştesi olacaktı.

Âlim, yıllar önce, 22 Mart 1981'de rahmetlik oldu.

■ İncerabın Gâğvesi (İnce Arap'ın Kahvesi)

Kız Orta Okulu'nun tam karşısında köşebaşında bulunan ve 2008'lerde yıkılıp yeniden yapılan, "İncerabın (İnce Arap - İncetan) Kahvesi", Babamın da sık sık gittiği bir yerdi. Henüz okey oyunu icat edilmemiş olduğundan o devirlerde kahvehanelerde tavladan başka, domino da oynanırdı. Oyun süresince Kahveci, dörtlü masaya belirli aralıklarla, mavi karton paketli küçük lokumlar getirir ve oyunun sonunda kaybedenlerden hem lokum hem de çay paralarını tahsil ederdi. Büyükanem, yemekten sonra kahveye gidip gece saat 10'da kapanan kahveden eve gelen babama: "Gene nerde kaldın, saat 10 delikanlısı?" diye kızardı ama bizler babamın "üttüğü" (oyundan kazandığı) lokumları yemek için O'nun geç gelmesine ses çıkarmazdık.

Kahvehanede, gündüzleri dışarı konulan masalarda bilhassa lise öğretmenleri, Kız Ortaokulu ve Kız Enstitüsü öğrencileri için o caddede gezen öğrencilerini kontrol etmek gayesi ile otururlar; bazı bekar öğretmenler de o vesile ile, evlenmek için Enstitü'ye giden kızlardan beğenmeye çalışırlar; uygun bulduklarına annelerini "dünür" gönderirlerdi! Ayrıca, kızlara rahatsızlık verilmemesi için caddede sivil polisler dolaşırdı. İkaz edilen öğrencilerden "uslanmayanların" kravatları bile kesilirdi .

İncetan'lara ait, altı kahvehane olan bina, 1980 öncesi MHP'ye bağlı **Ülkücü** gençlerin uzun süre idare merkezi idi.

* Beyaz arabanın durduğu yer, Kız Orta Okulu'nda, erkeklerin tenefüse çıktıkları bahçe idi. Kızların ki ise ağaçlı taraftaydı, 1956'larda. Karşıda da, şimdi **İncetan İş Merkezi** olan "İncerabın Gâğvesi" vardı.

■ Mahallemizin “Huysuz Elmas Hala”sı

Mahallenin CHP’li ünlü Muhtarı Bekir Emmi’nin yan komşusu Elmas Hala diye bir kadın vardı ki, gözbebekleri sanki 12’lik matkap tığı ile açılmış gibiydi.. Kin, korku, dehşet dolu bakışlarıyla biz bebeleri korkutur; mahallenin gelinine-kızına hükmederdi. Bize gelince, ben odadan kaçardım ki bir laf söyleyip beni öfkelenndirmesin, diye. Kocası **Seyfullah Emmi**’yi hayal meyal hatırlıyorum.. Kendi halinde, “yularını avradın eline vermiş”, zaval-lı bakışlı biri idi ve Elmas Hala’nın huysuzluğu o kadar ileri idi ki biz bebeler Seyfullah Emmi’yi o yüzden “zavallı” olarak görürdük.

■ Elmas Hala’nın gelinleri katmer yaparsa!

Elmas Hala bir gün "gezmeye" gittiğinde evin iki gelini Hayriye ve Şöhret teyzeler un ambarının kilitsizliğinden istifade edip, katmer yapmak için hamur yoğururlar ve hemen birkaç katmer pişirirler ki, tam o sırada "huysuz kaynana Elmas" eve gelir.. Hayattan(evın avlusundan) odaya çıkarken iki gelin katmerleri toplayıp üst üste koyar ve biri sıcak katmerlerin üstüne oturur. Gelinin biri kaynanasına hoş geldin, derken öbürü de hastalık numarası yapıp ayağa kalkmayınca, odadaki katmer kokusunu da alan “Kaynana Elmas” hışımla gelini kolundan tutar ve ayağa kaldırıncı bütün suç(!) ortaya çıkar. Gerisi malûm!

Elmas Hala’nın; Kemal ve Nami isimli iki oğlu vardı.. Kemal, terzilik yapardı.. Bir gün Kemal dikiş iğnesi yutmuştu.. O zamanlar tıp bu kadar ileri olmadığı için hemen müdahale edilmedi ve günlerce Kemal’in bu iğneyi helâda “çıkarması” beklendi!

■ Nabi Dilbaz ne “filmler” çevirmiş

Gelelim Nabi'ye..

Şimdiki Tiyatro binası o yıllarda aslında **Halkevi** olarak yapılmıştı ve 1950'den sonra da Halk Sineması olarak kullanılıyordu.. Aşağı salona 25, yukarı balkona ise 35 kuruşluk biletle giriliyordu.. Arka kısımdaki çıkış kapıları ağaç olduğu için, parası olmayıp da, Özcan Tekgül ve daha sonraları da İnci Birol'un “kıvırmalarını” seyretmek arzusunu yenemeyenler bu kapıları boy hizasında delmişlerdi ve o içeriden bir çivi falan dürtmesinler diye o deliklere cam parçası koyarak içeriyi dikizlerlerdi..

İşte Nabi Dilbaz bu sinemada önce karaborsacılık, sonra da yer göstericilik-ayakçılık işleri yapıyordu. Ben, şimdiki Öğretmenevi'nin bulunduğu yerdeki İnönü İlkokulunun beşinci sınıfında iken (Öğretmenim Emin Apaydın'dı ve evleri de Gıyasiye-Şifahiye Medresesi'ne yakındı..) O sinemanın önünde, akşam olunca kale içindeki bir bölüme atılmış çürükler içinden seçtiğim portakalları satardım. Bir gün sınıf arkadaşlarımdan biri beş kuruş karşılığında o portakallardan iki tane aldı ve ertesi gün sınıfta bana, -Portakalların çok susuzdu, yiyemedik, dedi.

Ben, “sulu portakalı alacak param mı var, çürükler içinden topladığım ancak bu kadar olur” diye içimden söylendim ve o zamanlarda kullanılan bir iğne enjektörü bulup, susuz portakalları sulandırmayı düşündüm ama o enjektörü o günkü şartlarda bir türlü bulamadım!

Halk Sineması konusunda yazmak istediklerim bu kadar değil elbet! Nabi Dilbaz'ın, bir kaza neticesi meydana gelmiş olsa gerek, ağzı oldukça yamuktu.. Nabi Dilbaz Halk Sineması'ndaki başarılarından sonra patronluğa heveslendi ve Kayseri'deki yazlık sinemaların ikisinin işletmeciliğini yaptı. Meydan'da şimdiki Hilton Otel'in bulunduğu yerde Şahin Sineması vardı; Çiçek Sineması da Erciyes Vergi Dairesi'nin olduğu yerdeydi... İkisini de Nabi Dilbaz işletirdi...Daha sonraları sinema bileti karaborsacılığı falan derken bir gün gazetelerde

okuduk ki “Prodüktör Nami Dilbaz Birsen Menekşeli ile evlenmiş..” O tarihlerde Yeşilçam’da oyuncu olmak o kadar önemli idi ki, nasıl olmuştu da Birsen Menekşeli, Nami gibi biri ile evlenmişti, diye hayret etmiştik..

Bir kaç yıl sonra Nami Dilbaz’ı İstanbul Havaalanı’nda, etrafında pervane olan “aktris adayları” ile uçak beklerken gördüm.. Ağzında yanmamış sigara vardı ve sırtına da ceketini atmıştı..

■ “32 kısım tekmili birden”

Halk Sineması; Bebeliğimde, Cumhuriyet Meydanı’nda Tan Sineması (Şimdiki yeni Atatürk heykelinin bulunduğu yerde idi.) ile birlikte, belki de ondan çok önce, -çünkü orası aslında Halk Evi idi- Kayseri’nin en önemli eğlence-seyir mekanı idi.. Burada, daha sonra da meselâ Taş Sineması’nda, Kıcıkapı semtindeki Büyük Sinema’da, film gösterisi başlamadan önce ve devre aralarında, yeni gelecek filmlerin reklamı yapılırdı..

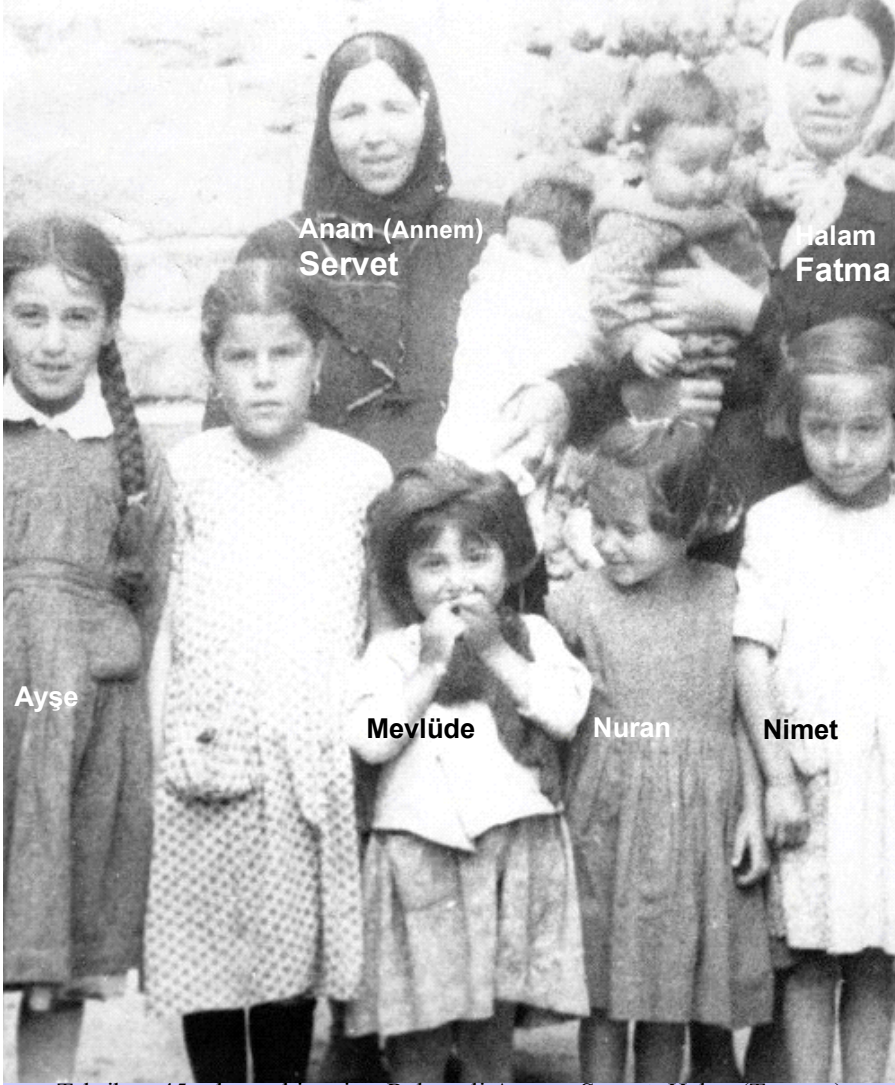
Ayhan Işık, Ahmet Tarık Tekçe, Özcan Tekgül (*Türkiye’nin “en güzel kıvrırın” dansözü. Bu dansöz o kadar şımartılmış ve beğenilmişti ki sahneye çırlıçiplak çıkma arzusunu açıklayınca yer yerinden oynamıştı. O günlerde ünlü fıkra yazarı Peyami Safa, Milliyet Gazetesi’ndeki “Objektif” köşesinde; “Edep Yahu” başlıkla yazısında bu tavrı eleştiren ağır bir yazı kaleme almıştı.*) Kenan Fosforoğlu, Fatma Girik, Vahi Öz.... gibi oyuncuların bahsedilerek, üst üste en az iki üç filmin reklamı yapılırdı ve film adı ile oyuncuların dışındaki metin aynen tekrar edilirdi:

-Hiç bir fedakarlıktan kaçınılmadan hazırlanmış, 32 kısım tekmili birden, SENENİN EN MUZZAM FİLMİ!

Seyirciler gösterilen, gösterilecek olan filmlere o kadar adapte idiler ki, kimse:

“Yahu, hiçbir fedakârlıktan kaçınılmadan hazırlanan bu filmlerden hepsi de ‘senenin en muazzam filmi’ nasıl olur?” diye sormayı akıl etmezler, seyir için sabırsızlanırlardı.

Anam - Halam(Teyzem) - Kardeşlerim-Kuzenlerim

Takriben 45 yıl önceki resim: Rahmetli Annem **Servet**, Halam(Teyzem) **Fatma**; kardeşlerimden ikisi **Mevlüde** ve **Nimet**(Rahmetli)

“Balıkçı “Memed Emmi’ m”

Yan komşumuz, annemin küçük kızkardeşi Fatma Halam’dı. Eski Kayseri’de, annenin kız kardeşine “**Hala**”, babanın kızkardeşine de “**Ame**” denirdi.. Sonraları, “hala” yerine; başka yerlerde, özellikle İstanbulda olduğu gibi “**Teyze**” kullanılmaya başlandı ve “Ame”nin yerini de “Hala” aldı.

Fatma Hala'mın Türkan, Ayşe ve Nuran isimli üç kızı, Feyzullah isimli de bir oğlu vardı. Halamın kocası ise; geçimini daha çok Şeker Fabrikası yakınındaki küçük göl başta olmak üzere, diğer ırmaklardan tuttuğu balıklarla temin eden “**Balıkçı Memed**” **Emmi**'miz idi. Oldukça saf kalpli biriydi. Şeker Gölü'nden tuttuğu “Dunna” (turna) balığı fazla olduğu zaman,

-Hasan yesin! Diye bize gönderirdi.

■ **Karşı komşumuz** **“Anşabba”** **(Ayşe abla)**

Baruthane Sokağı ile, Baruthane çıkmazı köşesindeki, köşe altında küçük çinili çeşme bulunan evimizin tam karşısında, yonu taşı ile yeni yapılmış; Askeri Dikimevi'nde çalışan Hamdi (Dinçaltın) Emmi'nin evi vardı. Eşi Anşabba (Ayşe Abla), anası da Safiye Hala idi. Yakup ve Ali isimli, ikisi de benden büyük, Şirif (Şerife) isminde de benim yaşıtlım sayılacak bir kızları vardı. Evleri yeni ve yonudan yapılmış olduğu için, bizlerin gözünde ayrıcalıklı sayılacak konumdaydılar.. Aslında, sıradan, mütevazı bir Kayserili olmalarına rağmen biz çocuklar onlara o gözle bakardık.

Ailenin küçük oğlu Ali'nin yeşil renk ağırlıklı balon teker denilen cinsten bisikleti vardı. Markası Bauer'di. Ali, ikide bir bisikletin tekerlerini söker, itina ile siler, bilyalarını yağlar ve takardı. Bizler de hayranlıkla onu seyrederdik.

Ortaokula başladığımda yardımcı dilim Almanca idi ve hocamız Ayfer Cantez Hanımı çok sevdiğimden, verdiği derslerin hepsine fazlası ile çalışırdım. İşte o yıl daha ilk günlerde Almanca Bauer'in “çiftçi” olduğunu öğrendim ve kendi kendime; balon teker olması, çiftçiler tarlaya-bahçeye gitmek için kolaylık olsun dıyedir, adını da öyle koymuş olmalılar, diye akıl yürütmüştüm!

Komşumuz “Anşabba”, annem gibi manto; kaynanası Safiye Hala ise Biyanam (Büyükanam) gibi, pütü-kare mavi-beyaz çarşaf giyerdi. Biyanam daha sonra kahverengi mantosu alındığında çarşafı giymez olmuştu.. O zamanın çarşafı, şimdiki gibi göstermelik ve aşırı göze batacak şekilde değillerdi.

Türban diye de bir baş örtüsü yoktu!

■ “Şemsettin”in anası “Hanife Teyze”

Baruthane Sokağı'nın sâkinlerinden biri de, Fatma Hala'mdan bir önceki evin sahibi Hanife Teyze idi.. Konuşkan, cana yakın ve biraz da çilekeş bir kadındı Hanife Teyze. Kocasından boşanmış ve zaman zaman boş gezen **Fırıncı Memed**'e varmıştı.

Hanife Teyze; Kayseri'nin **ünlü kabadayısı** olarak bilinen; uzun yıllar Talas'taki Çamlıbel Bahçesi'ni, daha sonra da Hisarcık'taki kendi adını taşıyan Dügün Salonu'nu işleten, hatta 1970'li yıllarda bağımsız Belediye Başkan adayı olan Şemsettin'in, ilk kocasından annesi idi.

Şemsettin;1980 öncesi gazın, benzinin, margarinin sıkıntısının çekildiği dönemde 1978-79 yıllarında, margarin yüklü bir kamyonu silah zoruyla durdurup, Cumhuriyet Meydanı'nda halka parası mukabilinde yağ dağıtmış; bundan dolayı da İncesu Hapishanesi'nde cezasını çektiği sırada yattığı hapishaneyi satın almaya çalışmıştı. Daha sonra, Kışıkapı mevkiinde, Millet(27 Mayıs) Caddesi'nin sağ köşebaşında “BUDA MOBİLYA” mağazasını açmış: ismin anlamını soranlara da:

-O mobilya, şu mobilya.. Ulan! **bu da** mobilya dedim, ismini de böyle koydum, cevabını vermişti. Şemsettin, zaman zaman şehir merkezinde, meydan ve ana caddelerde ata binerdi.

Hanife Teyzenin; yeni kocası Fırıncı Memed Emmi'den, Venhar isimli kızı ve Ali isimli de bir oğlu vardı.

■ Halk Sineması'nın “BÖCÜ” sü

Böcü; orta boylu, tıknaz, esmer, yuvarlak kafalı, eli sigaralı, gözleri çakmak çakmak ve fırl fırl sağa sola dönen; sanki her an elinden bir kaza çıkacakmış duruşlu biri idi. Adı galiba Mustafa idi ama herkes O'nu **Böcü**

diye bilir, **Böcü** diye çağırırdı. “**Böcü**” sanırım “Böcek”in bozması bir tabirdi. Korkunç ve tehlikeli, olarak algılanırdı. Aynı sınıfta, bizden bir iki yaş büyük olan bizler **Böcü**’den korkardık. Herşeyden önce, ismi ürkütücü idi çünkü.

Böcü, bir kaç yıl sonra o devrin en kral bilet karaborsacısı idi: Reklamı çok yapmış ve salonu dolduracağı önceden kestirilmiş filmlerin biletlerinden daha önce fazla miktarda alır ve film başlamadan, köşelerde el altından fahiş fiyatla seyirciyi satardı!

■ Bilet Satıcılığında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığına

Halk Sineması önünde hayata atılıp değişik yerlere gelen bir başka kişi de, Kayseri basın hayatında uzun yıllar görev yapmış, hatta yıllarca Kayseri Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı görevini yürütmüş olan **Şemsettin Çetinsöz**’dür..

Çetinsöz de basın mesleğine başlamadan önce bu sinemanın önünde bilet satardı. Daha sonra gazetecilik mesleğine intisap etti ve özel radyolara izin verildiği günlerde de; benim, 2 Ekim 1992 tarihinde kurduğum Kayseri’nin ilk özel radyosu “**Star fm**” den bir ay kadar sonra da “**Kayseri fm**” isimli bir radyo kurarak, gazetecilikte olduğu gibi, bu dalda da başarılı hizmetler vermeye devam etmişti.

Çetinsöz, 2009’larda vefat etti.

■ Sülük Geldi, Sülüüük

Tıbbın henüz gelişmediği 1950’lerde Mahallemizde, insan vücudundaki “pis kanı” emdirmek için “Karpuzatan” mevkiindeki su birikintilerinden toplanıp, cam kavanozlarla getirilen canlı sülükler satılırdı. İhtiyacı olanlar; “Sülükçü’nün:

-Sülük geldi, sülüüük! Seslenişi üzerine, su dolu kavanozlarını alır ve pazarlıkla sülükçüden aldıkları “**kan emicileri**” vücutlarındaki yaraların üzerine yapıştırırlardı..

Ayrıca; soğuk algınlığına karşı, içinde kağıt yanmakta olan bardaklar ters çevriyip sırta yapıştırılır ve oksijenin yanması ile vücudun o yerinin emilmesi sağlanırdı.

Baba Saygısının Örneği

Gaz lambası, devrini; daha sonra, komşumuzdan çekilen ara kablosu ile aldığımız elektrikle kapatmışken de sık sık cereyan kesilir ve ben çok yorgun olmama rağmen sedirde otururken: "Birden elektrik gelirse babam uzatmış görür" korkusu ile ayaklarımı bir türlü sedire uzatamazdım! O zamanlar babaya, sofraya, ekmeğe saygı çok büyüktü.. Yemek yerken, ayaklarımızı tahtanın altına boylu boyuna uzatamaz, yan gelip bir kolumuza dayanamazdık.. "Biyana"ma göre sofraya saygısızlık, büyük günahtı..

1930 dünya ekonomik krizinden sonra Türkiye'de de yaşanan "**kıtlık devri**" bazı değerleri tabu haline getirmişti.. Yetmişine yaklaştığım şu devirde bile yerde ekmek kııntısı görsem, alır duvar deliğine koyarım! Bizim evde hâlen bayat ekmekler, kemikler kat'iyen çöpe atılmaz; toplanır saklanır ve bağa götürülür; orada adlarını, renklerini, sayılarını bilmediğimiz kuşlarımız, kedilerimiz ve köpeklerimizin istifadelerine sunulur!

O devirlerden kalma değer yargılarımızın bazıları kimine göre bugün tuhaf karşılanır oldu.. Bazıları devam ediyor, bazıları ise mazide bırakılmış durumda..

Tıpkı o devirlerde, genç evlilerin ana ve babaları yanında çocuklarını sevememeleri gibi..

Nasıl oldu bilemem; ben çocuklarımı babamın yanında "içesine" severek bu tabuyu ilk yıkanlardanım! Bunda rahmetli babamın payı çok büyüktür!

Zira, "Teknik Ziraatin İzzet Usta"sı Babam; 13 kişilik bir aileyi doyurmaya mecbur ve gelirinin şöyle-böyle olmasına rağmen, o semtin en kültürlü biri ve gerek Hacıkılınç Mahallesi'nde, gerekse **Eğribucak Bağları**'nda evine ilk radyoyu alan kişi idi! O günlerde evimize Akis ve Hayat Dergileri ile, Milliyet ve Demokrat Parti taraftarı Zafer gazetesi alınırdı..

■ İskembimiz

17-18 yaşlarıma kadar evimizde bir "**iskembi**" bulunduğunu yazmadan geçemeyeceğim.. "İskembi" dediğimiz şey; bir metre karelik masanın en altının da sac kaplı tahta ile örtülü olduğu bir düzenin, sedir hizasında, altına destek verilerek kurulduğu, diğer üç yanının da sedirleştirilip, içine gazı bitinceye kadar yanmış ateş közünün bulunduğu mangalın bulunduğu, üzerinin de kare biçiminde "iskembi yorganı" ile örtüldüğü bir ısınma aracıdır.. Oturacak yer anlamına gelen "**iskemle**"den bozma iskembi'nin dört tarafına oturulur, ayaklar yorganın altından içeri sokulur ve üzerinde de yemek yenilirdi.. Bazen yaramazlık yapıp ayaklarımızla mangalı devirdiğimiz ve büyüklerden "papara" yediğimiz günler hariç; yorganın altına yatarak uyumak ve güne dinlenmiş olarak "günaydın" demek ne zevkli idi, anlatamam!

Şimdi bile bağda, dört ayağının üstünü sac ile kapladığım masayı serin günlerde iskembi olarak kullanmaktayım.. Mangalı, "pişirme işi" bittikten sonra "yeme faslı" başlamadan önce bu özel masanın altına koyarsınız ve hem ayaklarınız ısınır hem de örtünün üzerine koyduğunuz elleriniz!

Özellikle kış aylarında yapılan bu tür mangal-iskembi keyfinin "zevkine pâyân" olmaz!

Mangal-iskembi keyfini bağda bırakıp, tekrar Hacıklıç'daki "Teknik Ziraat'te çalışan İzzet Usta'nın" evine dönelim..

O evde, 1968 yılına kadar, aynı ana ve babadan olma 10 kardeş, bir babaanne, anne ve baba olmak üzere tam 13 kişi yıllar boyu aynı çorba tasına kaşık salladık, aynı kazandan "fırın ekmeği" yedik ve kış aylarında aynı damı kürüdük, yuvakladık ve sokaktan, evimizin köşesindeki çeşmeden eve su taşıdık!

Bu satırların yazarı; kardeşlerinin en büyüğü ve "Biyana"sına (Büyükannesine, Babaannesine) göre en akıllısı olanı; evdeki ekmek tahtasının üzerinde; ders çalışırken veya misafir geldiğinde yanan 3 numara gaz lambasının ışığında ödevlerini yapar, sabah okula gider, öğleden sonra da, "**Biyana**"sının tabiri ile, akşama kadar "**ayağı yanmış it gibi**" top koştururdu..

■ İskembi Çerezleri

Köfter, pestil, dut-kaysı-erik-üzüm kurusu, püçüklü (havuç), iriştirik=irişkik(et sucuğu) Bastırma(Pastırma) kırık leblebi, çedeneli gavurga, tahin - pekmez, turşu, un helvası, yer fıstığı, iğde..

Uzun kış gecelerinde; evlerin çok azında elektriğin, mahalleden belki de bir iki evin radyosunun bulunduğu dönemlerde, mesai bitimini duyurmak için taa Sümer Fabrikası'ndan çalınıp, Kızılkapı yakınındaki, Lâle Mahallesi'nden duyulan saat 10 (22.00) borusu çalındıktan sonra Kayseri halkı yatağına veya, iskembi kenarına “kıvrılıp” yatardı.. Gaz lambasının cılız ışığında, tv ‘nin adı bilinmediği gibi, radyo da kolay satın alınabilecek bir matah değildi. Büyükanaların(Biyanaların) anlattıkları “**devler**”le, “**ecinniler**”le ilgili: *Matal-matal maniki, oğlu uşağı oniki, matal başını bağlamış, döne döne ağlamış.. Bir varmış, bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş, çok demesi yiğün (pek fazla) günahmış..* girişiyle başlayan matalar(masallar) da bitince sıra “**Geberyatlık**” yemeye gelirdi.. Yani evin ahali, yatmadan evvel zamane çerezi olarak yazın bağlarda yetişen meyva kuruları, pestil, turşu, köfter veya çarşıdan alınan kırık leblebi, yer fıstığı, evde kavrulan nohut, çedeneli buğday kavurgası v.s. yer, “matalın”(masalın) bilmem kaçınıcı baskısını da dinledikten sonra, süzölmeye başlayan gözlerine yenik düşüp uykuya daldı..

Çerezler uykudan hemen önce yenildiği için bu duruma “geberyat” denilirdi. Geberyatlık listesinde o devirlerde açık-kırmızı havuçlar henüz yoktu ama; Çanak küplerde güz mevsiminde saklanmış, daha cüsseli, kara **pü(r)çüklü** vardı.. (Hâlen de var ama ya ağızlarda veya püçüklülerde o eski tadlar yok artık...) Püçüklüyü yedikten sonra ağzınızı, dudanızı yıkamazsanız, “*kancık eşşeğin bilmemnesine dönmüş ağzınız*”dan yastık yorgan berbat olurdu.

■ İskembi oyunları:

İskembinin dört gözüne, birer ikişer “sohularak” (iskembi yorganını kaldırıp, ayakları içerdeki mangalın etrafına koyarak) eller iskembinin üstüne, parmaklar açılı şekilde konulur ve bir kişi birinin parmaklarından başlayarak sıradakilerin bütün parmakları üzerinde sanki sayı sayıyormuş gibi aşağıdaki tekerlemeyi uygular ve sonuna rastgelen parmak yumularak, oyundan çekilmiş olurdu:

Bazı tekerlemeler

* Elim elim öpelek

İskembinin dört bir tarafına oturanlar ellerini açarak iskembi üzerine koyarlar. İçlerinden biri, işaret parmağı ile birinin elinden başlayarak bütün parmaklara sırayla vurur ve aşağıdaki tekerlemenin sonundaki son “nu!” hecesine denk gelen parmak, yumularak oyundan çıkmış olur.

Tekerleme, son parmağa gelinceye kadar tekrar edilir:

*Elim elim öpelek,
Elden çıkan topalak
Topalağın yavrusu
Bit, pirenin karısı
Âdem,
Bûdem
Sil bunu,
Süpür
bunu,
Çek bunu,
Çıkar buuu - nu!*

Bu sayımdan sonra, açık parmağı en sona kalanı en altta kalmak üzere, oyuncular ellerini yumruk yaparak üstü üste koyarlar ve sayıyı sayan kişi de üst yumruktan başlayarak, elinin işaret parmağını üstteki yumruğa koyup:

- *Aç kilit,*

Der ve o yumruk açılır, sırasını savar; ikinci, üçüncü ,
dördüncü.... Yumruktan sonra sona kalmış olan yumruk:

Aç kilit, komutuna:

- *Açmam kilit! Der,*

Bunun üzerine diğeri ile şu soru-cevap faslına geçilir:

- *Anahtar nerde?*

- *Suya düştü.*

- *Su nerde?*

- *İnek içti.*

- *İnek nerde?*

- *Dağa kaçtı.*

- *Dağ nerde?*

- *Yandı, bitti, kül oldu.*

- *Evinizin önünden (T) davşan geçti mi?*

- *Geçti.*

- *Vurdunuz mu?*

- *Vurduk.*

- *Pişirdiniz mi?*

- *Pişirdik.*

“Hacığış Mağlesi - Baruthane Sokağı”nın bugünkü hali..

8 katlı binanın bulunduğu yerde; sağ ön köşesine, çinilerle kaplı bir çeşme yerleştirilmiş, 2 katlı ve “yonulu” evimiz vardı.. (47. Sayfada, komşumuz Suat Kuruşçu'nun resminin bulunduğu evin çok yakınında ve aynı görünümde bir ev.)

- *Bana da ayırdınız mı?*
- *Ayırdık.*
- *Hangi dolapda?*
- *Çıtçıldı dolapda.*
- *Kaç balta vursam açılır?*
- *Üç balta vursan açılır.*

Bunun üzerine oyuncular, yumrukları ile sona kalmış bu ebenin kapalı yumruğuna vurarak **Çıtçıldı dolabın** kapağını açmış olurlar ama dolapta bir şey olmadığını görünce de, sakal ve bıyıklarını tutar, sıvazlar gibi yaparak, koro halinde:

*Vay sakaluum,
vay bıyığım,
vay sakaluum,
vay bıyığım.*

Derler ve oyun böylelikle biter..

**Aydeeede
Aydeeede,
Evin nirede?
İncesuuuu da!
İncesu'nun neresinde?
İki (t)daşın arasında
Yağ getir
Bal getir
Ben yiyim
Sen bak;
Senin adın...
Tombaaaak!*

** Matal matal mâniki
Matal matal mâniki
Oğlu, uşağı on iki
Matal başını bağlamış
Döne döne ağlamış*

■ Av yârenliği

*Gaskunoğlu,
 Gaskunoğlu,
 Hacımiskin oğlu,
 Yipeleğin yûnüs,
 Şemşamerin Şaban
 Damdelenin Ağmet,
 Dedem ve Ben ava gittik..
 Dağda bayırda,
 düzde çayırda gezerken bir davşan fırladı önümüzden.
 Gaskunoğlu attı, vuramadı,
 Gaskunoğlu attı, vuramadı,
 Hacımiskinoğlu attı, vuramadı,
 Yipeleğin Yûnüs attı, vuramadı
 Şemşamerin Şaban attı, vuramadı
 Damdelenin Ağmet attı, vuramadı;
 Dedem attı, vurdu;
 Ben attım, yuvarlandı..
 (Amma da atmissım haaa!)*

■ Gesi Bağları'na akıl erdiren “ıradyo”

O zamanlar, çoğu komşular gibi bizde de henüz elektrik yoktu ama; biri en az beş kiloluk dikdörtgen prizma, diğeri en az 5-6 cm çaplı ve 18-20 cm boyunda silindir; iki ayrı pille çalışan **Herefon** marka bataryalı radyomuz vardı.. Yine mahallede babam, evine; önce ilk benzin, daha sonra da ilk gaz ocağı alan kişi idi.. Gazocağımızın markası **Frestone** idi. Daha sonra **Optimus** marka yaygınlaşmaya başladı. Porselen çay bardaklarımız vardı ve komşularımız bunları görmek için bize gelmişlerdi.

Gelenler arasında , bataryalı radyonun içine bir sürü adamın nasıl sığdığını merak edenler vardı.. İlk "**Gesi Bağları**" türküsü çalındığı zaman rahmetli saf-dil anam, Biyanama (Büyükanama);

-Vooo, bu "radyo" Gesi Bağları türküsüne de akıl erdiriyor guu..

Diye hayret etmişti..

"Biyanamın" tabiri ile **şeytanın bilmemesine** anahtar uyduran ben bile; babam komşu Muharrem Emmi'ye bir konuda haber için beni gönderirken, sanki, teypi durdurun, dercesine:

-Radyoyu ben gelinceye kadar kapatın da, türküler bitmesin...diye şart koştuğumu hatırlıyor ve şimdi bu satırları yazarken gülümsüyorum...

■ Memleket saat ayarı

Radyonun iki önemli fonksiyonu vardı: Birincisi; Yaşar Aydaş, Emin Aldemir, Ahmet Gazi Ayhan, Cengiz Akmeriç ve Hüseyin İleri'nin sazları eşliğinde "Türküler Programı", ikincisi de; saat 13.00 ile 19.00 ajansında yayınlanan "**Ajans**"lar.

Bu ajanslar başlamadan önce spiker:

*"-Sayın dinleyiciler; burası, 1648 metre, 182 kilohertz, uzun dalga Ankara Radyosu.. Şimdi **Memleket Saat Ayarı**'nı veriyoruz. Gonga saat tam 13.00'te vurulacak.. **20 saniye var.. 15 saniye var.. 10 saniye var.. Beş saniye.. Dikkaaaat: DINNNN!**" diye memleket saat ayarını verir ve babam da saatinin ayarının tam olduğunu gururla bize gösterirdi.*

■ İskembi-üstü

Löklanşe Pili

elektrik tesisatı

Kayseri Lisesi ikinci sınıfta, kimya dersinde nişadır eriyiği, çinko ve grafit(kömür) kullanarak pil yapmasını öğrenmiştim.. Leclanche (LÖKLANŞE) pili adı verilen bu sulu pilden yapmayı kafaya koydum. Şimdiki Kapalıçarşı'da nişadır, arap zamk (zamk-ı arabi) gibi ıvır-zıvır(ne demekse?) satan bir dükkandan bir miktar nişadır aldım.

Mahallede, o zamanlar sadece bizim evde bulunan bataryalı radyonun ömrü bitmiş, 1.5 voltluk silindir şeklindeki pilinin ortasında bulunan kömür çubuğunu çıkarttım ve odamızın avluya bakan kapısının üzerindeki yağmurdan koruyucu çinko levhanın, babamın kolay kolay görmeyeceği bir yerinden bir parça kestim. Suda erittiğim nişadırı, anama göstermeden dolaptan aşırđığım bir kavanoza koydum. (o devirde böyle kavanoz bolluğu yoktu, pet şişe ise henüz icat edilmemişti!) Grafiti (kömürü) ve çinkoyu ayrı ayrı kabloları bağladım ve bisikletçiden aldđđım 1.5 voltluk ampülde denedim: **Dünyalar benimdi: ampül yanıyordu!**

-Ne var ki, 1.5 voltluk ampül, evimizdeki, ben ders çalışırken yakılan 3 numara gaz lambası kadar ışık vermiyordu.. İçi nişadır eriyiği bulunan kavanozu ‘frestone’ markalı pompalı gaz ocağımızda ısıtıp daha fazla enerji sağlamayı ve 1.5 volt yerine, 4-5 voltluk bisiklet ampüllerini yakmayı hedefliyordum. Gazocağı üzerindeki eriyik iyice ısıdıktan sonra kavanoz çatladı ve eriyik odaya yayıldı..

Anam görmeden temizledim ve dolaptan bir kavanoz daha çalaçağım sırada yakalandım:

-Gâvur oğlan, diye çıktı anam; birincisini görmezlikten geldim, ses çıkarmadım.. İkincisi neyin nesi lan, bilmiyom mu sanıyon? (bilmiyorum mu sanıyorsun?)

Anamı kandırdım (ikna ettim) ve önceki yaptığım gibi yeni bir kavanozu düzenleyip, yandaki tahta dolaba sakladım. Kabloları görünmeyecek kadar iskembinin üstüne gelecek şekilde tavana çaktım. Ampülü de bağlayıp, babamın gelmesini bekledim.. Nedense o gün babam her zamankinden biraz geç geldi eve veya belki de bana öyle geldi.. Ayakkabısını çıkardı, odaya girdi, evi karanlık görünce:

-Hayırdır, lambayı niye yakmadınız? Gaz mı bitti, şişe mi (lambanın camı) çatladı-kırıldı? diye soruyordu ki ben anahtar vazifesi gören kabloları birleştirdim ve babama sürpriz yaptım..

Babam memnuniyetini gizleyip;

-Ulan ne halt edeceğini şaşıryorsun, tabanca, tüfek... derken şimdi de sıra pile mi geldi, dersine çalış, dersine, eşşek sıpası! dedi ama bu arada saklamaya çalıştığı gururla, sırtımı da sıvazladı ve sevecen bir sesle:

-Aslan oğlum, dersini de ihmal etme emi? diye tenbih etti.

28.04. 2010 - M. Nevin Bolak

“Büllümbekli” damlarda “daz-daz kurmak..”

Baharla birlikte damlarda, sonradan adları "papatya" olan büllümbekler açardı ve genellikle kız çocukları onlardan başlarına tac örerlerdi.. İşte o zamanlarda, güneşli havalarda o büllümbekli damlarda kız ve erkek çocukları, arkadaş grupları halinde bahara “hoş geldin” dercesine **dazdaz** kurarlardı..Dazdaz; birbirleriyle akran-arkadaş çocukların; evlerinden , irişirik, bastırma, turşu, gaysı gurusu, dut gurusu, pü(r)çüklü, pekmez, peynir, kuru soğan

fırın ekmeği... ne varsa yeterince alarak, onları kavilleştikleri (sözleştikleri) damlarda , güle - eğlene yemeleridir.. (O tarihlerde, et sucuğunun adı **irişkirik**, havucun adı ise **pü(r)çüklü** idi.. Pastırma'nın baş harfi ise "Gayseri" şivesine uygun olarak "B" ile, "kuru" kelimesininki de "G" ile söylenirdi.. Bastırma - Guru.. gibi.)

■ Fırın Ekmeği

Yeri gelmişken biraz da "fırın ekmeği"nden de bahsedelim ..

Leğende yoğrulan hamur henüz ekşimeden sabahın erken saatlerinde mahallenin fırınına götürülür ve orada sıraya sokularak pişirilmeye bırakılırdı. Leğen sahiplerinden bazıları pişen ekmeklerini leğenle bizzat eve getirirler; yolda rastladıkları komşularına da nerde ise zorla "ekmeğin başından" bölerek verirlerlerdi..

Bazı ekmekleri ise fırının "şeardi", sahiplerinin evlerine götürür ve karşılığında kendisine verilen ekmek parçalarını akşama kadar biriktirerek, ailesinin o günkü ekmek ihtiyacını karşılırdı.

Bizim Baruthane Sokağının fırıncı **şeardi "Deli Memed"** ekmekten ziyade bahşiş olarak erik, kaysı kurusu, köfter, pestil gibi yiyecekleri istediğini belli eder, evin sahibi de O'na o tür şeyleri verirdi..

Fırın ekmeği, kazanda saklanır ve bir kağgün beklemesine rağmen bayatlamazdı.. Belki de, şimdiki somun kadar bol olmayışından dolayı o zaman ki ekmekler çoook lezzetli gelirdi bizlere..

Çocukluk günlerimden, askerliğimi bitirdiğim zamana kadar yediğim o fırın ekmeğinin lezzetini hiçbir zaman "çarşı ekmeği"nde bulamadım.. Belki de fırın ekmeğinin o kadar lezzeti oluşu, taş değirmenlerde öğütölen kepekli unlardan yapılmasından da ileri gelmekteydi..

Kocasinan Belediye Binası

İstasyon Caddesi'nin arka paralelinde, Mimarsinan Parkı önünde yer alan Kocasinan Belediyesi İdare Binası 1987 - 88'lerde zeminin fazla ıslak olması dolayısı ile derinlere çakılmış bir çok beton ve çelik kazık üzerine inşa edilmiştir.

28.04. 2010 - M. Nevin Bolak

Damlardan “Telteli” (“tiltili”) çalmak

Bebeliğimde, henüz “Arabaşı” nın Kayseri’de esamesinin okunmadığı uzun kış gecelerinde, soba üzerinde “ağda”dan çekilen telteli - **tiltili** (pişmaniye'nin elle yapılmış ilkel hâli) soğumak için bir sini(kenarsız büyük tepsi) ile hayata(avluya) konurdu.

Babamın, alından ter aka aka ağdayı sobanın üzerinde elleriyle tutarak ısıttığını, sonra da yuvarlak ekmeğin tahtasının üzerinde elleriyle rulo çember haline getirip, her seferinde ikiye katladığını, bu işlemi sıkça tekrarladığını hatırlıyorum. Ağdanın inceltip katlanması ne kadar çok olursa, **tiltili** o kadar ince olurdu. Bazen, ağda istemeyerek bölünürse babam canının sıkıntısından kabahatli arayarak, kendi kendine “sokranırdı”.

Bir evde telteli (**tiltili**) çekileceğini önceden haber alan muzip komşulardan bir veya bir kaç, kendi damından o evin avlusunu gözetler ve daha sonra da, temiz ve yassı bir taşı iple bağlayıp, soğuması için sini ile avluya konan yeni çekilmiş sıcak tilitinin üzerine salları, taşın tilitiyi kavraması için bir süre bekledikten sonra da yukarı çekerdi. Sini ise boş kalırdı.

Bazı avlulara yan duvarlardan inilmesi halinde tilitiyi gözükmeden sinisi ile götüren muzipler ise ertesi günü çalım satarak sinisini sahibine teslim eder, bahşiş bile alırlardı..

■ “Dabak mısın; it bokuna muhtaçsın”

O tarihlerde Kayseri şehir merkezindeki evlerin tamamına yakınının damları topraklı. Yağmur suyu birikip akmasını diye, genellikle yonu taşından yapılmış 20-30 cm çapında 50-80 cm boyunda silindir "**yuvak**"larla toprak yuvaklanır, yani sıkıştırılırdı. Mahalledeki evler sokak boyunca birbirlerine bitişik olduğu için, damlar da genellikle aynı hizada ve bitişik idiler.. Yukarıda da belirttiğim üzere baharla birlikte damlarda, sonradan adları "papatya" olan **büllümbekler** açardı ve genellikle kız çocukları onlardan başlarını tac örürlerdi..

O dönemlerde hayvan derilerinin işlenmesinde genellikle "**it boku**" kullanıldığından; bazı kimseler sırtlarına bağladıkları, ağzı açık gaz tenekeleriyle "it boku" toplarlardı. Bunun için de; ucuna büyük çivi çakılmış değneklerle damlarda it boku ararlar ve bulduklarını o değnek yardımı ile tenekelerine doldurur ve onları da Debbahlara (Ham deri işleyicilerine-sepicilere) satarlardı. (Kayserililer "Debbah" kelimesini "Dabah" olarak telâffuz ederler.)

Kayserinin ünlü "Dabaklarönü Mahallesi"nin kökü de "Debbah"tan gelir. Dericilikle uğraşanların bulunduğu, caddeye yakın mahalle demektir. Halk arasında yaygın olan; "**İt sürü para kazan**" kadar; "**Dabak mısın; it bokuna muhtaçsın**" ve gereksiz yere acele edenler için söylenen: "**Dabakhaneye bok mu yetiştireceksin?**" sözleri ünlüdür.

Dış Kapı Tokmağı

(Bazı zengin evlerinin kapılarında; gelenin kadın veya erkek olduğunu belirtsin diye, farklı büyüklükte iki tokmak bulunurdu.)

■ Evimizin 'ayakcıkları' (Merdivenleri)

Evimizin sokak kapısı; yaz olarak yazılmış "14" rakamı bulunan oval metal numaranın çakılı olduğu, geniş, ağır ve arkadan "bastırıklı" (tahta sürgülü) idi. Eskiden şehir merkezinde, özellikle evlerin kapıları kırılarak veya bir başka şekilde açılarak hırsızlık yapmak gibi olaylar olmadığından, dış kapı (hayat kapısı-sokak kapı) sıradan bir kilitle korunur veya bizim sokak kapısı gibi, dışarıdan, elin dört parmağı zor girecek kadar aşındırılmış taşla, kapı arasında kalan boşluktan bastırığın ileri geri hareketi ile kapanır - açılırdı. Gelen misafirler, numaranın biraz altında çakılı ve zil vazifesi gören demir halkayı birkaç kez tıklayarak ev sahibine seslenmiş olurdu.

Dış kapıdan girişten hemen sağda tuvalet, sol tarafta ise zemin katın kapısı vardı. Zemin kata 2-3 ayakcakla (merdiven basamağı) inilerek girilirdi. O ve diğer oturma odasına açılan kapıların büyükçe anahtarları vardı.. Şimdiki gibi; şifreli, fiyakalı kilitlerle henüz tanışmıyorduk.

Üst kata çıkılan “ayakcaklar” hem yüksek, hem de geniş idi. Yüksek oluşlarından dolayı olsa gerek, yaşlı büyükannem ("biyana'm") bu ayakcakları, sağ eliyle sağ dizi üzerine ağırlığını verir, öyle çıkardı.. O evde oturduğumuz yıllarda, o ayakcaklarda, mahallenin tek radyosunun "**1648 metre 182 kilohertz üzerinden yayın yapan uzun dalga Ankara Radyosu**"nun, "Memleket saat ayarı" verildiği ve gong'un saat tam 13'te vurulduğu ajans haberlerinde (ki o zamanlar TRT kurumu yoktu!) 1958 yılında şair Yahya Kemal Beyatlı'nın ölüm haberini almıştım..

Yahya Kemal Beyatlı ölümünden bir süre önce şu beyti söylemiş ve ben de o beyitten çok etkilenmiştim: Hemen içeri girdim ve elime geçen bir kağıt parçasına kaydettim:

**Ölmek kaderde var; yaşayıp köhnemek hazin;
Buna bir çare yok mudur, ya Rabbil âlemin?**

Bu beyiti, geçtiğimiz yıllarda www.Wikipedia.org ve www.Ansiklopedika.org başta olmak üzere çeşitli ansiklopedilerdeki “Yahya Kemal Beyatlı” maddelerine koydum.

■ Ben de “ meppus” olacaktım nerdeyse!

O ayakcıklarda, aynı radyodan Mardin milletvekili adayı olduğumu da duydum. Ne doğduğumdan o güne kadar, ne de o günden zamanımıza dek Mardin'e hiç gitmedim.

1968 Genel Seçimleri'nden bir süre önce rahmetli **Alpaslan Türkeş** Ankara'ya bir vardığımda benden nüfus cüzdanımın suretini ve fotoğrafımı istemişti.. Sebebini bilmeden ben de vermiştim. Sonradan anladım ki o suret ve fotoğraf benim milletvekilliği adaylığında kullanılacaktı!

Bir yıl kadar sonra ki Ankara ziyaretimde, Gümrükler Başmüdürü olan, Kayseri Lisesi'nden sınıf arkadaşım Alper Özarslan odasındaki misafirlere beni, sanki çok önemli bir şeymiş gibi:

“-Geçtiğimiz seçimde Milliyetçi Hareket Partisi Mardin milletvekili adayı, sınıf arkadaşım Hasan Sami Bolak”, diye tanıştırdığında ne kadar utandım, anlatamam..

Kimimiz ölürüz bu vatan için, kimimiz nutuk söyleriz, kimimiz de hiç görmediğimiz bir yerden, kazanma şansı olmadan, sırf liste doldurmak için aday oluruz!

* * *

Yine o ayakcıklarda, benden üç yaş küçük kardeşim Ömer'in tekrar ekmek istemesi karşısında “Biyanamın”:

-Ulan, biraz önce verdim. Öğlene (öğleye) ne kaldı, biraz sabret! demesinden çok etkilendim ve:

-Biyana, bak ben istemiyorum O'na biraz daha ver, dedim.

Mahallenin İzzet Ustası'nın evinde bile ekmek, yenilmek için saatini bekliyordu o zamanlar!

■ 8 yaşında “Ze’ruş olmak” veya “Atsın topunu, alsın orucunu!”

Evimizin ayakcıklarının bende öyle bir hâtırası var ki, ne o hatırayı, ne de o hâtıranın varlığına sebep olan mekanı unuturum!

Sigara tiryakisi olan babam “İzzet Usta” ramazan aylarında tiryakiliği yüzünden ev ahâlisinin en “geçimsizi” olurdu. Anası, yani Biyanam (babaannem, büyükannem) ramazan öncesi ve sonrası “karşılama” ve “gönderme” adı altında galiba üçer oruç daha tutardı.

Bu oruçlara anamın da iştirak ettiğini hatırlıyorum. Her cuma Kur’an okuyan, beş vakit namazını saptırmayan babam ise, anasının teklifine karşı çıkar ve:

“-Ana, bana karışma, ben sigara tiryakisiyim, fazla oruca dayanamam; **ramazanda atsın topunu, alsın orucunu!**” derdi.

İşte bu “topun atıldığı ve orucun tutulduğu”, tiryakiliğin de doruğa çıktığı saatlerde babam mutfığa girerek “avrat işine karışır, salata yapardı.. Mutfığın çok dar oluşu yüzünden, anam veya büyükanam, babama kızarlardı, O’nu mutfaktan kovmaya çalışırlardı..

Derken ağız kavgaları başlar ve evin **padişahı, orta direği** Büyükanam babama:

-Ulan, dayanamıyorsan ye.. Sanki benim için dutuyon, (tutuyorsun), avrat işine ne garışyon, defol git başımızdan, diye çıkışırdı.

İşte öyle günlerden birinde, ben ayakcakta otururken, mutfaktan “biyanamın” babama çıkıştığını duydum:

-Lan oğlum, salataya o kadar sirke dökülür mü, ahâliyi ze’ruş (sarhoş) “ideceksin”!

İşte bu:

-“**Ahâliyi ze’ruş ideceksin!**”! sözü kulağımda çok etkili bir yer etmiş olmalı ki; “*demek ki sirke ze’ruş edermiş*” diye o ayakcıklarda bir “hınzırlık” düşündüm ve bu hınzırlık bana da ömür boyu etkili oldu:

Ertesi gün bir “Kıranardı gazozu” şişesi aldım ve içine; sirke, gilaboru suyu, pekmez, tuz, turşu suyu, toz biber doldurup, “**tam ze’ruş edecek**” bir içki yaptım ve akranlarımdan iki arkadaşı da kandırarak, o devirde şehir merkezine oldukça uzak sayılan, şimdiki Büyükşehir Belediye binasının bulunduğu yere gittik. Orada, hâlen rayların bulunduğu eski tren yolunun yanında söğütler vardı ve o raylara paralel, bahar yağmur ve kar erimelerinden oluşan suların mevsimlik olarak aktığı küçük dere etrafındaki yeşillikte (çayırarda) üç kafadar “ze’ruş olmak için” kafa çekecektik..

Davet eden ben olduğum için, ikram olsun kabilinden, şişeyi arkadaşlarımdan birine uzattım.. O da, korku ve ürküntü dolu gözlerle şişeden hüpleyerek “bir fırt” çektiği ile ağzındaki püskürttüğü bir oldu..

Sıra ikinci kurbanda idi: O da aynen, çektiği fırtı etrafa püskürtüp, “emaneti sahibine iade” etti..

“El içinde söz vermişim, ölmezsem olmaz”dı: Bir elimde şişe, öbür elimle de her ikisini şöyle bir;

Kayseri Cumhuriyet Meydanı, Atatürk Anıtı, Kurşunlu Camii - 1933

-Çekilin lan! gibisinden iterek, kendi elimle yaptığım kokteyli (o zamanlar “kokteyl” kelimesi henüz, en azından benim literatürümde, yoktu!) tepeme diktim ve sanırım bir solukta şişenin yarısını içmiş oldum....

Ağzımın acımasını, mideme kramplar girmesini, eve nasıl geldiğimi (getirildiğimi) ... Hâsılı, sonrasını hatırlamıyorum.. Kendime geldiğimde babaanneme yalvarıyordum:

-N’olur babama söyleme, yoksa beni öldürür!

Böyle çok önemli bir “suç”u babamın duymaması mümkün değildi... Ama, o akşam ve daha sonraki akşamlarda babamın beni cezalandırması korkusu ile hep diken üstünde oldum.. Şimdi merak ediyorum: Babam, oğlunun kendi eliyle yaptığı içkiyi içtiğini biliyor muydu, yoksa babaannem sırrımızı saklamış mıydı?

Ömrümde ağzıma koyduğum **ilk ve son “içki”**, bu kendi imâlimdir! Kaldı ki, sonradan öğrendiğime göre, bu yaptığım içki değilmiş; alkolü yokmuş çünkü!

Kapüstü tavuk kümesi

Dışkapı (sokak kapısı)dan sonra oda kapısına kadar olan avlumuzun üzeri açıktı ve hem yağmurdan-yaştan korunmak, hem de ucuz yoldan yumurta, tavuk yemek için babamı ikna ettim ve “herbir şeyden anlayan” babama yalvar-yakar avlunun 4 metre kare kadar kısmına beton döktürdüm. Babam isteğimi yerine getirdi ve:

-Bundan sonra ne yapacaksan, yap dedi..

Üç yanı kapalı kümesi yaptım ve babam Teknik Ziraat’te çalıştığı için oradan öğrendiği bilgiler doğrultusunda bana birkaç tane, memleketi ABD’nin New Hampshire eyaleti olan tavuklardan getirdi. Kırmızımsı-kahverengi görümlü bu tavuklar Kayseri’nin iklimine iyi uyum sağlarmış. Nitekim kış girinceye kadar yumurtlamışlardı..

Kümesi yaptıktan ve yeni yumurta almaya başladıktan hemen sonra, 1962 yılı nisanında- ki o zamanlar henüz 1960 darbesinin “vesayeti” henüz devam ediyordu - zamanın Garnizon Komutanı Tuğgeneral Faruk Güventürk tarafından, hakkında **Devrim Gazetesi**'nde yazılar yazdığım için, lise sonda bir dersten tecilli olmama rağmen er olarak askere gönderilince, evdekiler iki yıl (O zaman askerlik 24 aydı) gadre uğramış asker oğullarının o tavuklarına bakmışlardı. Bir yıl sonra izinli geldiğimde takıntılı dersimi verip lise mezunu oldum ve ertesi yıl terhisimden 2 ay sonra da üniversite imtihanını kazandım.. O yıllarda lise mezunları askerliklerini yedek subay olarak yapıyorlardı. Benim kaderimde ise 24 ay, “**özel eğitilmiş tahrip uzmanı**” adı altında, en kötü şartlarda her türlü silahı kullanma; köprülerin, menfezlerin, demiryollarının nasıl uçurulacağı hakkında dersler alma, dersler verme varmıştı demek!

■ “İhl ihil, tıpkı ‘Çandırılının ineği’ gibi gelin..”

Çandır Mahallesi'nden bahisle, burada ki ev sahiplerinin bir kısmının çiftçilikle uğraştıklarını, hatta bazı evlerin ahırlarında inek ve camuz (manda) beslendiğini belirtmiştim. Oğlunun adının Ahmet olduğunu bildiğim ama kendi adını unuttuğum bir Hacı Emmi vardı.. Evinin hayatı (avlusı) oldukça genişti. Traktörü vardı ve Hacıklıç Mahallesi'nin **İzzet Ustası** rahmetli babam, zaman zaman Çandır Mahallesi'ndeki bu traktörün tamirine de çağırılırdı..

Çandır Mahallesi'nde, bir kısım evlerin “hayatlarında” bulunan ahırlarda beslenen inekler oldukça bakımlı ve kilolu olmalı ki, bizim mahalleden birinin oğlu evlenirken, dünür gidilen kızın öyle; “zayıf incikli, üflesen yan düşecek, **kemik torbası**”na değil; **İhl ihil**, yani kilolu olmasına dikkat edilirdi.

O zamanlar, oğul analarının mankenler gibi kızları beğenmeleri beklenemezdi.. *Gelin dediğin, iki dolu güğümü, evden hayli uzaktaki çeşmeden alıp gelecek kadar “etli-butlu” olmalıydı!*

Bazen anam, biyanam (büyükanam), komşu falan teyze, kendi aralarında konuşurken:

-Falın hanım bir gelin almış ki, görsen gıı (kız demek istiyor.)
ihıl-ihıl.. Sanki Çandırının ineği.. Diye hayranlıklarını belirtirlerdi..

Bu arada, bazı kız analarının, dünür gittikleri yerde, gelin adayının ihıl-ihıl olmasının yanında, ağzının kokup kokmadığını da anlamak için, evden ayrılırken gelin adayına sarılarak:

-Ne de gozelmişsin (güzelmışin) elekçi.. diyerek gelin adayını öpmeleri başka bir kontrol tarzı idi..

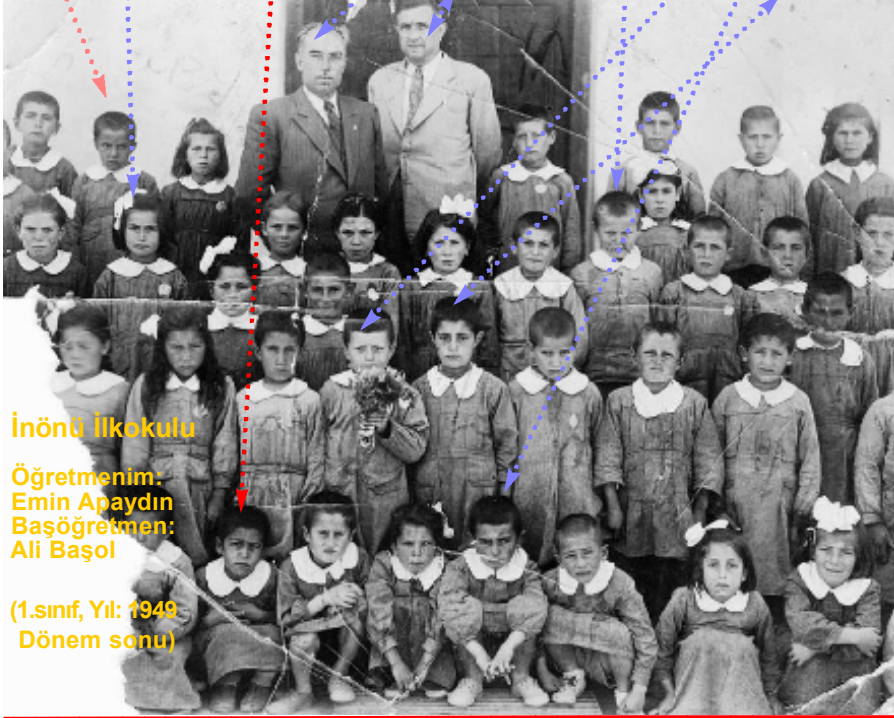
Evin hayatından (avlusundan) başlayarak oturma veya misafir odasına hatta, dibe-bucağa kadar temiz olup olmadığına da dikkat edilir, örgü örmek bahanesi ile getirilen iplik yumağı, sedirin altına ayakla itilip, almak bahanesi ile de sedir altının da temiz olup olmadığına bakılırdı..

63 Yıl Önceki HASAN SAMİ BOLAK

Şimdiki Öğretmen Evi'nin tam yerinde İnönü İlkokulu vardı. Arkası İstasyon Caddesine, önu ise sebze bahçelerine bakardı. 34. Sayfada gördüğünüz gibi, bu okulun yeri mezarlıkmış. Mezarlık, ben okula başlamadan ik i- üç yıl öncesine kadar duruyormuş. Aşağıdaki resimde ben, sınıfın en çelimsizi, orta üçte de 45 kg olanıydım. Orta okulda bana bir öğretmenim, ufaklığım-dan olsa gerek; "Bücür" diye takılırdı.

Bücü - Hayriye Delice - H. Sami Bolak - Emin Apaydın - İsmail Ünlühisarçıklı - Erol Dayan

Yüksel - Başöğretmen Ali Başol - Tanju Turunç - Yüksel

İnönü İlkokulu

Öğretmenim:
Emin Apaydın
Başöğretmen:
Ali Başol

(1.sınıf, Yıl: 1949
Dönem sonu)

Erciyes'in Hacıkılıç Camii Minaresi'nden çekilmiş resmi..

■ Gaçın uşak, ‘Çarşıağası’ geliyor!”

O yıllarda evlerde henüz musluk suları yoktu ve biz küçükler uykuda veya henüz uyanmışken çoğu kez büyükannem başına pütükare "çar"ını (çarşafını) takar ve bakır güğümleri alarak çeşmeden su doldurup getirirdi. Çeşme bizim evin alt köşesinde olduğu için, annem ve babaannem, su taşıma yönünden diğer komşu kadınlarına göre daha şanslı sayılırlardı. Çünkü sokakta başka çeşme yoktu. Koskoca Hacıkılıç Mahallesi’nde, bir bizim evin köşesinde, diğeri de Caminin batı kapısına yakın arka sokakta idi.. Arka sokaktaki çeşmenin üzerinde, demir kuşaklı, renkli taşlı kemer vardı..

Genellikle tatil günlerine denk getirmeye çalışan kadınlar "Çeşme taşı"nda, "çarşıağası"na (zabıta memuruna) yakalanmadan halı-kilim yıkarlar; çarşıağasını gözetlemek için bazı çocuklara "erketelik" yaptırırlardı.. Çeşmeden biraz uzakta, İstasyon Caddesi’ne yakın bir yerde bekleyen gözetleyici, uzaktan gördüğü çarşıağasını;

-**Gaçın uşak, çarşıağası geliyor**, diye ünleyerek, çeşme başında kilim yıkayanlara haber verirdi. Eğer çarşıağası kadınların bu kaçak yıkamalarına baskın yapabilirse, o kilimlere el koyar ve suları akar şekilde, onları sürükleyerek Belediye’ye götürmeye çalışırdı. İşte o sırada, kadınlar-kızlar; iki elleriyle kilimlerini kurtarmaya çalışırlarken, dilleriyle de kendilerine acındırmak için yalvarırlardı.. Bir ucundan çarşıağasının, diğer ucundan da kadın ve kızların tutup çekiştirdikleri çaput kilimin eskimiş olanlarından bazıları yırtılır; bunun üzerine kadınlar haklı neden buldukları gerekçesiyle çarşıağasına:

-**Boyun - bosun devrilsin e mi? Ne isten benim gül gibi kilimimden**, diye bağırıp-çağırırlardı.

Annem ve büyükannem, bu olayları sık sık gördüklerinden, korkularından olsa gerek, bahar temizliği için yün, iplik veya çaput kilimleri toplar ve henüz asfaltla tanışmamış İstasyon Caddesi’nin karşı tarafında bulunan bahçelerin biraz ilerisinde ki "avguna" giderek, yıkama işlerini orada yaparlardı..

Avgunda yıkama yapmak serbest idi.

■ Hamamlarda

“kız bakılması”

Oğlan analarının gelin adaylarına bakma usullerinden biri de hamamlara gidip, onlara bakmaktı. Oğlan anaları, Hunat Hamamı, Deveci Hamamı, Kadı Hamamı, Selahattin Hamamına... giderler ve eli-yüzü düzgün olduğu kadar vücudunda başka özür var mı diye, oralarda kızlara bakarlar, hamama giderken de yemek için mutlaka turşu, pürçüklü(siyah havuç) vesaire götürürlerdi..

■ Oğlan çocuklarının hamama götürülmeleri:

“Babanızı da getirseydiniz bari”

Eskiden, yani 50-60 yıl öncesi her evde banyo (Hamamlık) olmaz; kimi zaman sofa girişindeki “çağın başı”nda, çocuklar da leğende yıkanırlandı. Mekan darlığı ve suyun evdeki musluktan değil, sokak çeşmesinden getirilmesinden dolayı, öyle zırt-pırt düş falan alınmaz, su idareli kullanılırdı.

Bu yüzden, şehrin değişik semtlerinde bulunan; Kadı Hamamı, Selahattin Hamamı, Gülük Hamamı, Deveci Hamamı, Caferbey Hamamı... Son devirde ise Fatih Mahallesi’ndeki Fatih Hamamı, 27 Mayıs(Millet) Caddesi’nde bulunan Turan Oteli altındaki Turan Hamamı, Kayseri halkının sık sık uğrak yerleri idi.. Ben daha çok Turan Hamamı’na gider ve göbek taşında sırt üstü yatarak; geleceğe yönelik plan ve hayaller kurardım. Çok küçükken Büyükanam(Biyanam)la gittiğim galiba Hunat Hamamı’nda kadının biri 10 yaşlarında falan torununu getirdiği için Natır’ın (hamamın eli maşalı görevlisi kadın!)

-Babanı da getirseydin bari, diye çıkıştığını; kadının da:

-Daha gücücük bebe O halası, aklı yitmez birşiye!

diye savunma yaptığını hatırlıyorum. Oysa, daha “güççük” olmama rağmen benim bile birçok şeye “aklım yetiyor”du!.

■ Tatarcalanmak, un tütünmek, kurşun dökürmek

“Hacıklıç Mahallesi, Baruthane Sok. Nu.14 - Kayseri” adresi, evlendikten sonra gerek kiracı, gerekse ev sahibi olarak oturduğum-ki bugün sayıları 7 ediyor- evlerin içerisinde, yaşanan hayat, hatıralar, bazı “ilk”ler bakımından en önde gelenidir.. Zaman ne kadar geçerse geçsin bu evdeki hatıralarım hiç eskimez, unutulmaz, gelişir ve benim için hep birer ibret alınacak örnekler olarak canlılığını korur..

Meselâ, zaman zaman televizyonlarda gördüğümüz, kurşun dökme-döktürme olayları bizim evde çok yaşanmıştır.. “**Kurşun Dökme**” olayı; eski bir tavada eritilen kurşunun, muhtemel bir kazayı önlemek için başına sofrası bezi veya başka bir büyük örtü örtülmüş hastanın tepesine, içi su dolu büyük bir tas tutulup, “cass” diye o tase dökülmesidir. Suda soğuyan kurşun oldukça garip bir şekil alır ve evin büyüğü tarafından bu “şekil” yorumlanır. Sonra da dökülen bu kurşunun hastalığı şifa olması dileği ile dua edilirdi.

Tatarcalanmak

“Tatarcalanmak” konusu ise daha da enteresan.. Diyelim ki, yediğiniz içtiğiniz bir şeyden veya üşütmekten dolayı karnınızı ağrıyor veya “böğrünüze” sancı girdi..

Öyle durumlarda ananız, büyükananız, halanız... Yuvarlak ekmek tahtasını ayakları üzerine dayanıp düşmeyecek şekilde dik olarak sofanın, odanın ortasına koyar.. Sizi tahtanın arkasına oturtur ve başınızı da, tıpkı kurşun dökme olayındaki gibi bir örtü ile örter..

Sonra da eline aldığı oklavayı havada sallarken, orada hazır bulunanlardan biri: Hu komşu... nerden gelip, nereye gidiyorsun? diye sorar. Oklavayı sallayan da:

-Tatar evine gidiyorum, der.

-Tatarevinde ne yapacaksın?

-Bir çocuk tatarcalanmış da onu kovacağım..

der elindeki oklavayı dik olarak ekmek tahtasına **zınk** diye vurur.

Bunu bir kaç (galiba üç) kere tekrarlar ve böylelikle de, biraz

meraktan dolayı dikkati başka yere yönlendirilen, biraz da telkinle acısı hafifleyen çocuk, biraz sonra normale döner veya telkinin etkisiyle öyle görünürdü..

Un tütünmek

Un tütünmek, tütünmek konusuna gelince: Benim şu satırları yazdığım günlerde büyük kızım (ki oldukça pozitif düşünceli birisidir) geçenlerde annesine:

-Bana nefes değıyor, un tütütsene demiş, annesi de (soğan-sarımsak kabuğı da ilave ederek) tavaya un koymuş, onu ocakta kavurmaya başlamış ve evin ahalisine koklatıyordu ki, ben de o akşam vakti üzerlerine geldim ve hanım bana:

- Gel ha gel, iyi geldin, sana da un tütüyem, dedi ve ben de gülümseyerek:

- Çok iyi olur hanım, son zamanlarda galiba benim de kel başımdaki saçlarıma nazar değıyor, dedim ve gülüşerek ailece un tütündük!

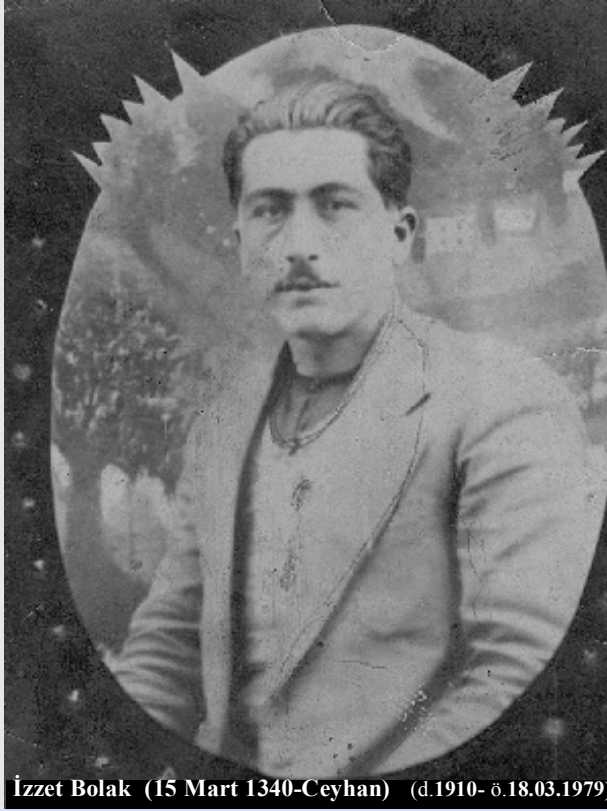
İbibikler ötmeden köfter yenmez

Hacıklıç Mahallesiindeki iki katlı “yonulu” evimizin üst katı babamın yaptığı cam sandığı bölmesi ile, iki oda idi.. Alt katta ise mutfakla birlikte; iki gözlü (2 bölmeli) ambar, turşu ve pekmez küpleri ile pü(r)çüklü(siyah havuç), soğan ve patates çuvallarının konulduğu yerler vardı.. Ayrıca, bağdan getirilen, odun, çilpi ve gilamada(budama sonrası kuruyup, yakacak haline gelmiş üzüm çubuğı) gibi yakacaklar da ocağıın yanına istif edilirdi. Takriben 2-3 metre küplük ambarın büyük gözüne çuvallardan boşaltılmış ekmeçlik ve aşmakarnalık (çorba-makarna v.s.) un; diğerküçük gözünde ise kaysı, üzüm, erik ve dut kurusu ile; babannemizin izni ile bahar başlangıcında ibibikler öttüğü zaman yenilmeye başlanılan üzüm ve dut pestili ve üzüm köfteri saklanırdı. Köfteri o kadar çok severdim ki, canım çok çekince ibibiklerin ötmesini falan beklemeden, babannemden habersiz olarak zaman zaman ambardan köfter aşırırdım.

Hacıkılıç

Mahallesi'nden bir portre :

Babam; Teknik Ziraat'ın
“İzzet Usta”^{s1}

Ben böyle bir babanın oğluyum!

Babamın; traktörü, arabası ve su motoru sahibi olanların "İzzet Usta"sı, Hacıkılıç Mahallesi'ndeki çocukların da "İzzet Emmi"si olduğu günlerde; Kayseri merkez nüfusu 80 bin vardı - yoktu.. O devirde, her mahallede ancak şimdi ki büyük bir apartmandaki sayılarda ev vardı.. Herkes birbirini tanırdı.. Babam, Teknik Ziraat Müdürlüğü'nde ustabaşı olarak çalışan orta gelirli birisi idi..

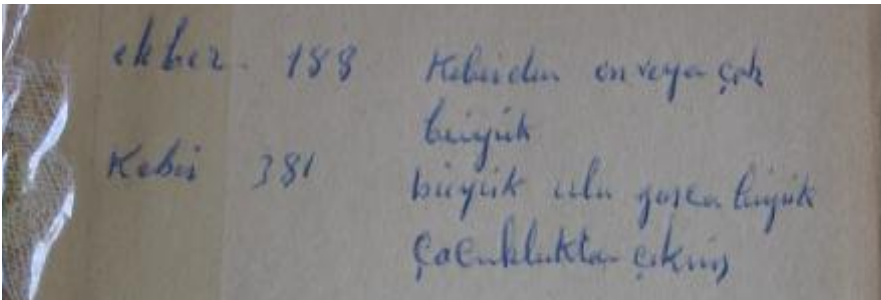
Ama, çok çocuklu bir aile idik: **Bir anadan, bir babadan olma, beşi kız, beşi oğlan tam 10 kardeş** ve en büyükleri de bu satırların yazarı Hasan!

10 kardeşle birlikte; Büyükanam, Babam ve Anam, tam 13 kişi; babamın özel yaptığı 100 cm çaplı **Ekmek tahtasının** etrafına “asker biçimi” oturur ve kış günleri soğuması için, içi su dolu tepsinin ortasında duran çorba tasına kaşık sallardık! O ekmek tahtası, hâlen Eğribucak’taki 26 metre karelik (26 m²!) kendim yaptığım villamda(!) durmaktadır. Yemek için o tahta etrafında oturduğumuzda kimse ayağını tahtanın altına uzatamaz, sağna soluna yayışarak elini destek olarak kullanamaz ve babadan önce kimse kaşığına çorbaya batıramazdı!

Sofra adabına aykırı oturmak günah, babadan önce yemeğe başlamak da saygısızlıktı!

O tarihlerde, kış aylarında Kayseri’de limon falan bulunmazdı ve çorbamız, koruk ekşisi ile lezzetlendirilirdi!

Babam, mahallenin "en okumuşu" idi. Notlarında eski yazı-yeni yazıyı birlikte kullanırdı. **Demokrat Parti**'yi tutar, Zafer, Milliyet gazetelerini okur; İsmet İnönü'nün damadı Metin Toker'in çıkardığı **Akis Dergisi** ile haftalık **Hayat Mecmuası**'nı da alırdı. Akis Dergisi, demokrat partinin aleyhine yazılar yazdığı halde babamın niye o dergiyi de aldığına o tarihlerde bir türlü akıl erdiremez, sormaya da korkardım! Milliyet'in "Objektif" sütununda **Peyami Safa** yazardı Babam, Peyami Safa 1961 yılında vefat edinceye kadar Milliyet'i bırakmadı.

* Babam **İzzet Usta**, Kur'anı iyi okur, Osmanlıca ile de yakından ilgilenirdi. Latin harflerini el yazısı ile ne kadar güzel kullandığı 1933'lerde fotoğraflarının arkalarına yazdığı tarihlerden ve yukarıdaki notundan anlaşılıyor. (Mustafa Nihat Özen'in 1959 yılında üçüncü basımı yapılan "Osmanlıca - Türkçe Sözlük"ünün ilk boş sayfasına kendi el yazısı ile düştüğü not.)

Izzet Bolak - 1935 - Adana

Fötr şapkası, gömleği-kravatı, iki düğmeli ceketi ve ütülü pantolonuyla, **Hacılıç Mahallesi**'nin **Izzet Ustası** rahmetli babam tam bir **Cumhuriyet beyefendisi** idi! O'nunla hep gurur duyar, O'nun gibi "çok şeyler bilen, sevecen ve fedakâr biri" olmak isterdim!
Vatanseverlik-milliyetçilik duygularım babamdan mirastır bana!

Rahmetli Babam bir çok işten anlardı. Büyükanam, babam için: *Kırk kabağı deler, kırk deliğe girer*, derdi. Ben de ömür boyu 'Gazetecilik' dışında uğraştığım diğer işlere bakıyorum da:

-Eee... diyorum, öyle bir babanın benim gibi oğlu olur: Tabanca-tüfek-ortokromatik gazete film kamerası, bağa ahşap villa yapmak... Gazete baskı makinelerini tamir etmek... gibi ıvır-zıvır işler...

■ Babaerkil Aile!

Hacıklılıç Mahallesi, Baruthane sok. Numara 14'de; köşesinde duvara bitişik, **çini** kaplı mahalle çeşmesi bulunan; altı tokana, üstü cam tahtaları ile sonradan ikiye bölünmüş büyük bir odadan ibaret yonulu (Diktörtgen şeklinde işlenmiş dış yüzü oldukça düzgün yapı taşı) bir evde: Hasan ders çalışırken veya misafir geldiğinde yakılan 3, diğer günlerde ise, 2 numaralı iki gaz lambası; tokenadaki mutfak başında, ağzı kapatılıp, ters çevrilmiş huniye benzer, fitilli idare lambası (şinanay) ve üst katta da bir

17 - Mayıs 1933

Adana

17 - Mayıs 1933 - Adana

(İzzet Bolak'ın kendi el yazısı
ile resmin arkasına düştüğü tarih.)

büyükanne, anne, baba ve 10 çocuktan müteşekkil bir aile.. Koca bir ekmek tahtası, (hâlen bağ evimde, ortada durur)... Etrafında da bizler..

Her sabah pişen, limon yokluğundan dolayı koruktan yapılmış ekşi katılmış çorba.. Babamın, altın renkli gözlüğü..

Üzerinde, "**sert içimli, 20 yassı sigara**" yazısı bulunan, yeşil-beyaz bantlı kulüp sigarası... Hafızamdan hiç silinmeyen, o günlerden kalma anılar bunlar..

İzzet usta işe gider ve akşam yorgun-argın eve döner.. Çoğu akşam üzeri "sokak kapısı" çalınır: "**İzzet usta! Falan yerdeki su motorumuz bozuldu, aletlerini al da gel!**" emri..

Yorgun-argın da olsa, İzzet usta sevinçle aletini-edavatını alır ve bazen geç vakitlere kadar tamir işinde çalışır ki, on çocuğun karınları doyurulacak, sırtları giydirilecek, okul masrafları karşılanacak.

Hâlen hatırasını sürdürdüğüm Eğribucak'taki bağın, bütün işlerini boş günlerinde kendisi yapacak; yetiştirdiği sebzelerle on çocuğun beslenmesini sağlayacak..

■ ***“Eşşoğlueşşek,
kendi
hayatından
korkmuyor,
benimkinden
korkuyor!”***

MHP Kayseri İl Başkanlığı yaptığım 8 Nisan 1978 - 12 Aralık 1979 döneminde, yukarıda bahsettiğim Sim İşhanındaki büromda, masasının sağ açık çekmecesinde emniyeti açık tabanca, önünde benim odama bağlı uyarıcı diafonu bulunan sekreterim Ayten'e babama vermesi için biraz "harçlık" bırakarak sıkı sıkı tembih ederdim: Babam gelince, hemen buradan uzaklaştır!

İşte o, "münasip bir dille oradan uzaklaştırılmak" istendiği günlerden birinde babam, biraz kızgın, biraz endişeli ve şefkatli sesle:

-Tamam kızım, tamam... demiş:

-**Eşşoğlueşşek**, kendi hayatından korkmuyor, yaşlı babasını vururlar diye düşünüyor!

**İZZET USTA'nın
Saati**

1979' da vefat eden İzzet Usta; 25 yıl da kendisi kullanmış olsa, bu saat şimdi en az 55 yaşında ve tıkır tıkır çalışıyor!

İkinci kez
“eşşoğlueşşek”
oluyorum!

Babamın bana bu şeddeli “eşşoğlueşşek” lafını daha önce de duymuş-tum ama her iki sinirlenişinde de, yaptıklarımı takdir eden ama fazla yüz bulmasın diye gururundan da taviz vermeyen bir hitap tarzıydı bu: Evlendikten sonra 10 yılda 7 kere ev değiştiren kiracı idim. Hele evliliğimin ilk yıllarında, bağa göçer ve yaz aylarında boş yere kira ver-meyeyim diye, taşınamayacak olan eşyalarımı kayınvalidenin evine depo-lar ve böylece dört ay süre ile kiradan kurtulmuş olurdum.. Ama o yıllar ev bulmak oldukça zordu.. Evden ayrılmak bir dert, yenisini kiralamak ayrı bir dert idi.. Ordan oraya taşınmaktan masa, dolap “haşat” olmuştu!

Gazetecilikten başka; halı bayiliği ve döşemesi, telsiz montesi, brülör tesis ve tamiri, mermer v.s. bayiliği gibi işlerle de uğraştığım için, biraz para biriktirip, ev sahibi olmaya karar vermişim. O sıralar, Fevzi Çakmak'ta bir sigorta evi (Sigorta borçlanmasıyla alınan ve 100 m²'yi geçmeyen daireler) 150-200 bin lira idi.. Ben ise Bozantı Caddesi'nden, “Ağabey” bildiğim zengin birinden, henüz ikinci katının betonu dökülmemiş apartmandan 135 m²'lik evi 1 milyon 325 bin liraya pazarlık yapıp, güya aldım.. Sonra öğrendim ki en az 300 bin lira kazık yemişim. “Anan yahşi, baban yahşi”ye getirip, verdiğim kaparo üç dört ay sonra geri verildi ve aynı apartmandan daha geniş bir daireyi, rahmetli Hidayet Eraslan'dan 225 bin lira daha ucuza, uzun taksitlerle satın aldım..

O zamanlar, sıfır bir “Reno” araba 160 bin liraya satılıyordu.

Uzatmayayım: Evin alımı kesinleşince babamı arabama bindirip, henüz betonları dökülmekte olan ama ara bölmeleri tamamen boş daireyi görmeye götürdüm. Evin o halini gören babam şaşkın bir tavırla;

-Oğlum burada araba yarışı mı yapacaksın, 160 metrekarelik evi ne yapacaksın? diye hayretle sordu ve ardından da ekledi:

-Kaça aldın?

-Bir milyon 100 bine baba! dedim.

Babam hem endişeli, hem de şaşkın bir tavırla:

-Ulan eşşoğlueşşek, sen bir milyonun ne olduğunu biliyor musun; etin ne, budun ne? diye bana kızdı. Önce şaşırdım, sonra da:

-Enflasyon hızının çok yüksek olduğunu, bedelini de ayda ellibin lira taksitle ödeyeceğimi, yetişemezsem arabamı satacağımı söyledim ve “eşşoğlueşşek” lafı ile ilgili olarak babama takıldım:

-Babası dahil mi, hariç mi baba? diye!

Gülümsedi ve : Git lan eşşoğlueşşek! diye gönlümü aldı!

* * *

Babamdan açılmışken O'nun çay tiryakiliğinden bahsetmeden geçemem:

Eğribucak'taki bağımızda çok sevdiği çayı kendi eliyle pişirip demler ve mutlaka porselen bardakla içerdi. Uzaklarda olsam bile var gücüyle bağırarak beni çaya davet ederdi:

- Hasaaaaan!

- Çay hazırrr,

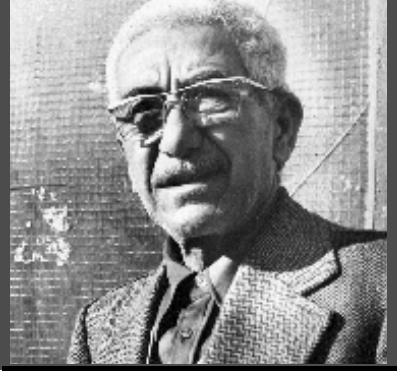
- Hasaaaaan!

İzzet Usta'nın vefatı

18 Mart 1979 günü o zamanlar ortağım, şimdi ise Kayseri Ticaret Odası eski Başkanı olan **Hasan Ali Kilci**, Hükümet Caddesi'ndeki büroma gelerek,
-İzzet Emmi **ağırlaşmış** abi, dedi.
Beraber çıktık ve ben merdivenleri inerken,
-Ne zaman haber aldın? diye sordum.
-Biraz evvel, dedi ve biraz durakladıktan sonra söylemek zorunda kalıp, tereddütlü bir sesle:
-Abi başın sağolsun, diye beni teselliye çalıştı..
Bir süre merdivende dona kaldım. O an, sanki kalbimi hoyrat bir el söküp alıyorduk gibiydi.

İzzet Bolak : 1910 - 18.3.1979
Yanıdakiler; kız kardeşlerim Aysel ve Hatice

Daha 10 yaşımıdayken benim için terzi arkadaşına siyah kumaştan palto diktiren babamı kaybetmiştim. Torpille eve yakın olsun diye beni Kayseri Kızortaokulu'na yazdırmıştı. Daha orta l'de **Nacar** marka kol saati almıştı.

Ayaklarımın altından merdivenlerin kaydığını, gözlerimin karardığını hissettim. Durumun farkında olan Hasan:

-Koluma gir ağabey dedi ve öylece merdivenlerden indik.

* * *

Vefatından bir kaç gün sonra rüyama girip, sütre arkasından beni ikaz eden sesi, aradan bunca yıl geçmesine rağmen hâlâ kulaklarımdadır:

-Hasaaaaan!...

O zamanlar MHP Kayseri İl Başkanıydım ve babam rüyamdaki o seslenişle

-Hasaaan! Dikkatli ol!

diye, beni sanki siyasi- ideolojik suikastlere karşı uyarıyordu.

İzzet Usta'mız, üşütme

akciğerleri su topladığı için Nisan

1979'de Devlet Hastanesine yattı.

Bir hafta sonra taburcu oldu. Hava alsın ve özlem gidersin diye O'nu bağa götürdüm. Memnun oldu ama arabadan incek takati yoktu.

18 Mart 1979 günü:

-Bu kadarmış, demiş olmalı kı,
Çekti gitti aramızdan

Kimin oğlusun?

Lise sonlardayım.. Üç dört arkadaş, bizden oldukça yaşlı biriyle ayaküstü sohbet ediyoruz.. Bu babacan tavırlı, gülümser yüzlü "emmi" bir ara, bana:

-Kimin oğlusun?

Diye sordu.

-Teknik Ziraatte çalışan İzzet Usta'nın, dedim..

Bana uzun uzun ve takdir dolu hislerle baktı

ve elini omuzuma koyarak:

-Öyle bir babanın oğlu olduğun belli, dedi.

Babama lâyük oldum mu, bilemiyorum.

Aradan 33 yıl geçti. O'nu çok özleyorum, çok..

Bu kitapta kendisine küçük bir yer ayırma fırsatı bulduğum için de kendimi çok mutlu hissediyorum.

Mekânın Cennet olsun, benim sevgili-aziz babam.

Hacıklıç Mahallesi sâkinlerinin bağlara göçü

Nisan ortalarında (veya **april beşinden** yani 18 Nisan'dan sonra) Hacıklıç sâkinlerinin hemen hepsi bağlarına göçme telaşına girerlerdi. April beşi, genellikle ısının sıfırın altına düştüğü netameli günlerden sayılırdı. (Hâlen öyledir!).

April beşinden başka, **ille onbeşi**, yani 28 Nisan'da da Kayseri'de havalar bir-iki gün önce veya sonra mutlaka azalır, çoğu kez de sıfırın altına düşer.. Bu durumda sık sık bağlarda erken açan meyva çiçeklerini soğuk alır.

“**Sakin aprilin beşinden, camızı (camuzu) ayırır eşinden**” sözü Kayseri'de ünlüdür.

Aprilden önce “**Mart dokuzu, ille ondokuzu**” sözü ile de 22 Mart ile mart sonrası günlere dikkat çekilmektedir.

Bu netameli günler geçtikten sonra, Hacıklıç'lı, eğer ahır yoksa, sonbaharda sattığı eşiğinin yerine yenisini alır; kürtününe, semerine, palanına, kolanına bakım yaptırır ve çok gerekli birkaç “eşek yükü” eşyaları bağa taşır. Biraz hâli vakti yerinde olanlar, at arabası, römorklü traktörler kiralarlar. O yıllarda, biz çocuklar için römorkler üzerinde bağa göçmek kadar zevkli bir şey yoktur.

O dönemlerde, bağı olmayıp, “yazın sarı sıcağında şehir köşelerinde kalan”lara zavallı fakir-fukara gözü ile bakılırdı. Her bağdan şehre geldiğinde, şehirde kalanlara dut, kaysı, üzüm gibi meyva getirilir;

- **Acıgını(birazını) yiyin, acıgını dağıtın da, ölülerimizin canına savın**, denirdi.

* İzzet Usta'nın oğlu Hasan, O'nun oğlu Fatih ve Hasan'ın ilk çocuğu Beyhan'dan olma ilk torunu Efe. Yukarıda da, Dede'sinin, ilk torunu için yaptığı ahşap "Efe Villa"!

Oğullar ve torunlar İzzet Usta'nın Eğribucak'taki bağını yeşertiyor, hatırasını yaşatıyorlar..

Hacıklıç Mahallesi'ndeki Bağcılar

O eski devirlerde bağlar da bağcılık da başkaydı. Bağlar; *içinde şu kadar cehri, şu kadar badem, şu kadar kaysı ağacı var*, diye değerlendirilirdi. Şehirde, mahalle fırınlarına sabahleyin leğenle götürülen hamurlardan pişirilen ekmeğe yerine, bağlarda da, genellikle **yipelek** ve **yavşan** cinsi otlarla, ocak üzerine konulan 80-100 cm çaplı ekmeğe saclarında **bazlama** pişirilirdi.

O devirlerde çarşı ekmeği (somun) tüketimi oldukça azdı. Hele bağı olanlar kesinlikle somun almazlardı; hem pahalıya mal olur, hem de, “bağa çarşı ekmeği getirmek ayıp” sayılırdı.

Ocakta; altında otların yandığı **saclarda bazlama, şebit, yufka** pişirilir; bu arada hamurun bir kısmı “**içlibazlama**”ya ayrılırdı. Bu bazlamanın “içi” unun yağda kavurulması ile hazırlanırdı. “İçli bazlama” sayesinde çoğu kez “katık” meselesi de halledilmiş olurdu!

Çoğu kereler, hamur yoğurulup ocak yandığında **halka** ve **kete** de pişer; bunlar torbalara konulup “**Tokanaların**” dikeçlerine çakılı çivilere asılır, gerektiğinde katıklı ekmek olarak yenilirdi.

Zamanımızda Kayseri’de bağcılık, eski fonksiyonel özelliğini kaybetmiş; birkaçbin metre kare olan ve “dönümler” ifade edilen bağlar şimdilerde, Talas ve Hisarcık’ta hatta Eşşekmeydanı’nda, daracık alanlara inşa edilen üçer katlı villalarla, âdeta zenginlik gösterisi hâline gelmiştir..

Yukarıda saydığım mevkilerde bağı olan komşular o kadar birbirlerine yakınlar ki, komşular duyar kaygısı ile isteseler şarkı bile söyleyemezler!

■ Baruthanede “gilamada ” ile barut üretmek

Baltacı Fırını’nın bulunduğu meydandan başlayıp camiye paralel devam eden ve sokağa adını veren "Baruthane" vardı.. Oldukça uzun bir bina idi ve sağ sırada, 14 numarada bulunan bizim eve oldukça yakındı. Köşesi yıkılmıştı ve benim gibi "yaramaz" çocuklar o yıkık köşeden içeri girer ve belki de eskiden kalma fişek, barut v.s. bulabiliriz merakı ile o izbe, uzun, küf kokulu binada bir şeyler arardık.. Ortaokul son sınıfa devam ettiğim sırada yaptığım oyuncaktan çevirme tabancama barut yapmak için, arkadaşım Suat Kuruşçu ile birlikte o loş baruthanede güherçile aradığımı ve taşlarda oluşan sodyum nitrat (güherçile) tabakalarını alıp, biraz kükürt de ilave ederek üzüm asmalarının "gilamada"larının külleriyle karıştırdığımı, ama yaptığım barutun, yanmasına rağmen bir türlü istediğim gaz patlamasını gerçekleştiremediğini zaman zaman gülererek hatırlarım.. Kara barut yapımını daha o yaşlarda nereden ve nasıl öğrendiğimi ise bilmiyorum..

Sonradan yaptığım araştırmalarda karabarutun esasının güherçile (Sodyum Nitrat) olduğunu öğrendim. Benim, gençliğimde, izbe Baruthanede bulduğum güherçileye, rastgele kattığım kükürt ve gilamada külünün karışımı ile yaptığım kara barut bir türlü istediğim neticeyi vermemişti. Çünkü o zamanki bilgilerim kulaktan dolma idi. Karabarutun karışım maddeleri aynı olmakla beraber, o maddelerin karışım oranları da çok önemliydi.. İşte o oranlar:

Potasyum nitrattan Karabarut yapımı

Potasyum nitrat, karabarut yapımında kullanılan bir kimyasal bileşiktir. Karabarut için 1 mol $KNO_3 = 102$ g, 2 mol kükürt = 64 g ve 3 mol odun kömürü = 36 g karıştırıcıda karıştırılır ve karabarut elde edilmiş olunur. En saf KNO_3 elde edilişi ise her zaman asit baz tepkimesi ile elde edilenidir: $HNO_3 + KOH \rightarrow KNO_3$.

Saflaştırılarak daha iyi kristaller elde edilebilmesi için 80 °C suda çözülerek yeniden kristallendirilir ve süzülerek süzgeç kağıdı yardımı ile toplanılır.

E.Ü.Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü hocalarından Doç. Dr. M. Metin Hülagü'nün, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisinin 2001 tarih ve 11. Sayısında yayınlanan "**Osmanlı Devletinde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası**" başlıklı yazısında barut imaline dair kapsamlı bilgi vardır. Bahis konusu makale özetle şöyledir:

Güherçile, doğal halde bulunan ve adı güherçile olarak adlandırılan potasyum nitrat, Şili güherçilesi denilen sodyum nitrat ve duvar güherçilesi ya da toprak güherçilesi adı verilen kalsiyum nitrat şeklinde başlıca üç nitrat türüne verilen ortak isimdir. Şeffaf, renksiz, kokusuz, tuzlu ve biraz acı lezzetli, havada bozulmayan billurlar veya beyaz billûrsu bir tozdan oluşmaktadır. Genellikle, alkali-lerle ve toprak alkali-lerle karışmış halde bulunan azotlu maddelerin yükseltgenmesi sonucunda oluşur ve çiçeklenmeler biçiminde ortaya çıkar.

Eskiden barut yapımında kullanılan güherçile özellikle savaş sırasında kendisine en çok ihtiyaç duyulan ve barış döneminde ise üzerinde hassasiyetle durulan bir madde olmuştur.

İlk defa Çinliler tarafından bulunduğu ve oradan da bütün Asya coğrafyasına ve Avrupa kıtasına yayıldığı kanaatinin hâkim olduğu barutun savaş malzemesi haline gelmesi değerinin artmasına ve aranılan bir madde olmasına neden olmuştur.

Kullanımı daha ziyade Haçlı seferleri sonrasında artmış olan barutun İslâm dünyasında yaygınlaşması ise Osmanlı Devleti zamanına rastlamış ve bu dönemde hızla yaygınlık kazanmıştır.

Önemine binaen güherçile konusu Osmanlı Devletince üzerinde durulan en mühim konulardan biri olmuştur.

Gerek güherçileye duyulan ihtiyaç, arz ettiği önem ve gerekse verilen emirler gereği Osmanlı coğrafyasının Anadolu, Rumeli, Afrika ve Ortadoğu bölgelerinin bir çok noktasında güherçile işlemek üzere baruthaneler kurulmuştur.

İstanbul baruthanesine Anadolu'dan güherçile temin eden illerin başında ise Ankara, Kayseri, Aksaray, Konya ve Akşehir yer almıştır. Şehir çevresinde yer alan toprakların hâkî güherçile ve çevre köyler arazisinin güherçile ve alçı taşı madenleri bakımından zenginliği dolayısıyla, Kayseri'de faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarından bir diğerini de Güherçile işletmeleri oluşturmuştur.

Taşrada güherçile üretimine önem verici girişimler sergilenip çalışanları bir kısım imtiyazlarla mükâfatlandırıp, muhalefet edenlerin ciddî derecede cezalandırılması yoluna gidilirken devlet, aynı zamanda güherçileye verdiği önemi en üst seviyede oluşturduğu bir kurumla, Güherçile Nazırlığı (Bakanlığı) ihdas etmek suretiyle ortaya koymuştur.

* * *

■ Baruthanenin melbusat (askeri giyim-kuşam) deposu ve benim askerlik maceram

Büyükannem, baruthanede sadece barut değil; elbise, postal gibi diğer askeri eşyaların da depo edildiğini ve seferberlik sırasında askerlerin burada sivil elbiselerini asker kıyafetleri ile değiştirip, askeri araçlarla kışlalara gönderildiklerini söylerdi.

Üstü tenteli askeri kamyonlara bir çok asker kıyafetli gençlerin topluca bindirilip, gözü yaşlı analar ve babaların dualarıyla bilmediğim bir yerlere gönderildiklerini; elimden sıkı sıkaya tutan Biyanamın (babaannemin) bana:

-Bir gün seni de böyle dualarla uğurlarız inşallah! Diye duygulu bir ifade ile sırtımı sıvazladığını hayal-meyal hatırlıyorum.

Derken, aradan 13-14 yıl geçiyor ve gazete ve dergilerdeki “aykırı” yazılarımdan dolayı tecilimin yok sayılarak, apar - topar askere gönderilmeme bozulup; ev halkına bile önceden haber vermeden Askerlik Şubesi’nden aldığım “sülüs”ümle şimdiki gara gelip, ne anamın, ne babamın; ne de, “**seni de bir gün uğurlarız inşallah**” diye dua eden Biyanam’ın uğurlamalarına bile izin vermeden, iki gün sürecek yolculukla, iki yıllık askerlik için kara trene biniyorum. Bir yıl sonra izine gelip, takıntı dersimi vererek lise mezunu; ikinci yılın sonunda da, Menemen’de bulunan Özel ihtisas Taburu’ndan “**özel eğitimli tahrip uzmanı**” olarak terhis ediliyorum! 2 ay sonra da üniversite imtihanını kazanıyorum.. Ama... İçten tahrip-dıştan tahrip nasıl yapılır, köprüler nasıl havaya uçurulur, demiryollarının parçalanması için kaç gram “plastik” veya TNT kullanılır? Bubi tuzağı nedir; antitak-antipersonel mayınlar, el bombaları, roket atarlar, ağır ve hafif makineli tüfekler... diye uzun zamanlar sayıklıyor, sorular soruyorum kendi kendime! Bir de bakıyorum ki, 10 Mayıs 2012’de yetmişimi geçmişim bile!

* * *

■ Hacıklıç Camii

Adını verdiği Hacıklıç Mahallesi’nde ve İstasyon Caddesi üzerindeki Hacıklıç Camii, Selçuklu döneminin önemli eserlerinden biridir. Şehrin sahip olduğu dini yapılar arasında mümtaz bir yeri bulunmaktadır. Camiyi, 1249 yılında Tuslu Ali’nin oğlu Ebul Kasım yaptırmıştır. Gıyaseddin Keyhüsrev’in oğlu İzzeddin Keykavus zamanında yapılan caminin alanı, 861 metrekaredir.

“Hacıklıç Camii, yanındaki medrese ile bir bütün oluşturmaktadır. Her iki yapı da kesme taştan yapılmıştır. Cami ve medreseyi meydana getiren yapı, kible istikametinde 52x37 m ölçülerinde, kalın taş duvarlarla çevrilmiş dikdörtgen bir plana sahiptir. Güney cephede üstte kemerli üç pencere vardır. Ortada dışa doğru kadar çıkıntılı mihrap bölümü bariz bir şekilde görülmektedir. Medresenin kuzey batı köşesinde kare, camiin güney doğu köşesinde ise silindirik biçimde yapılmış kuleleri vardır.

Külliyenin doğu cephesinde camiye ait iki büyük pencere yer almaktadır. İlk pencere iki bölümdür; alt kısmı dikdörtgendir, üstte de sivri kemer içine de küçük bir pencere yerleştirilmiştir.

I - PORTAIL DE LA MOSQUÉE DE HADJİ KİLİDİ.

*** Hacı Kılıç Camii giriş kapısı**

Kayseri Müze Müdürlüğü'ndeki, Albert Gabriel'in **MONUMENTS TURCS D'ANATOLIE TOME PREMIER KAYSERİ - NIĞDE** - Paris, 1931 basım tarihli eserinden alındı.

* Hacılıç
Camii,
Minaresi
ve
Medresesi

2 - MOSQUÉE ET MEDRESSÉ DE HADJİ KİLİDJ.

Kayseri Müze Müdürlüğü'ndeki, Albert Gabriel'in **MONUMENTS TURCS D'ANATOLIE TOME PREMIER KAYSERİ - NIĞDE** - Paris, 1931 basım tarihli eserinden alındı.

İkinci pencerenin önüne büyük bir taş minare yapılarak pencerenin tamamına yakın kısmı kapatılmıştır.

Burada olduğu bilinsin diye, pencerenin sadece kenarının görülmesine dikkat edilmiştir.”

Cadde tarafında, minarenin hemen yanında Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey'e ait bir mezar bulunmaktadır. Kitabesinde: **953 Ramazan (M.1552)** tarihi okunmakta olan bu mezar önceleri cami-in önünde bulunmakta iken, buradan cadde açılması üzerine cami-in minaresi bitişiğine nakledilmiş, mezar taşları da minare kaidesine yerleştirilmiştir.

■ Hacı Kılıç Camii Minaresi'nin yüksekliğini nasıl ölçtüm?

Hacı Kılıç Camii Minaresi'nin yüksekliği konusunda, araştırmalarımın kısırlığından olsa gerek, kesin bir bilgi bulamadım. Araştırmalarımda, Cami-i Kebir (Ulu Cami)'in minaresinin 47 metre yükseklikte olduğu kaydına rastladım . Hacı Kılıç Camii'nin karşı çaprazında bulunan Kız Ortaokulu'ndaki öğrenciliğim sırasında orantı hakkında öğrendiğim bilgiyi kullanarak, ev ve okulumuzun arasında bulunan Hacı Kılıç Cami Minaresi'nin gölge boyunu ölçüp kurduğum orantı ile 42 metre yüksekliğini bulduğumu hatırlıyorum. Yanlış da hatırlıyor olabilirim. Ama gerçeğine yakın, en fazla bir-iki metre artısı eksisi ile yüksekliğini ölçtüğümü sanıyorum.

Hacı Kılıç Camii'nin giriş cephesinde, kapının iki yanında birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır.

Bunlardan sağ taraftakinin önü sonradan yapılmış minare kaidesi ile kapatılmıştır. İbadet mekanında, mihrap duvarında üç, batı duvarında da ise iki pencere daha bulunmakta olup, bunlar mazgal pencere niteliğindedir. Mihrap nişi geometrik örgülü yıldız geçmelerden meydana gelmiş bir bordürle çevrilmiştir.

Caminin ve medresenin köşelerinde destek kuleleri bulunmaktadır. Bunlardan medrese ve cami arasındaki alana, dikdörtgen kaide üzerinde, yuvarlak gövdeli tek şerefeli taş minare oturtulmuştur.

* İç Mimari

Hacıklılıç Camii mihrap duvarına dik beş sivri tonozlu çatı, ve dört köşe kesitli örme ayaklara dayanmaktadırlar. Bu örme ayakları hafifçe beşik tonozlara girmiş bulunan dolgu kemerler birbirlerine bağlamaktadır.

Yapının, yan sahnılardan daha geniş olan orta sahnin mihrap önüne rastlayan bölümü pandantifli bir kubbe ile örtülüdür. Bu kubbenin içinde dikdörtgen üç küçük aydınlık penceresi bulunmaktadır. Ayaklar, kemerler ve tonozlar perdahlı sıvayla örtülmüşlerdir.

Caminin mihrap kible duvarındaki üç sıra yassı profilli sivri kemerin altına yerleştirilmiştir.

İnce taş işçiliği ile gayet nefis bir tarzda işlenen bu mihrabın dış pervazını; kenarda kenarı silmeli daha dar bir bordur takip eder içteki ince bordur ise içeriye doğru iyice eğiktir.

Mukarnaslı mihrap nişini üstte kalkık kemerli, rumi desenli bir rölyef kabartma çevrelemektedir Bunun da dışında; köşelerde birbirine düğümlerle geçen üç şerit halinde yassı profil bulunmaktadır.

Mihrap nişi, üç cepheli küçük nişlerle övülmüş olup, etrafi baklava dilimli kafeslerle tanzim edilmiştir. Kenardaki sutunçelerin gövdesi yine geometrik kompozisyonlarla tezyin edilmiştir ve başlıkları küçük mukarnaslarla süslüdür. Kemer aynasında iki adet kabartma gül bulunan bu mihrap, söz konusu bütün özellikleriyle taçkapılardan sonra Hacı Kılıç Külliyesi'nin çok kıymetli bir bölümünü meydana getirmektedir.

* Taç Kapılar

Dış duvarlar muntazam dizili taşlardan yapılmışlardır. Uzunluğu 50 metre olan güney cephede iki büyük giriş kapısı açılmıştır. Birinci kapıdan camiye, ikinci kapıdan ise medreseye girilmektedir.

Her ikisi de geometrik bezemelerle süslenmiştir. Ancak her iki kapı da gerek biçim gerekse süslemeleri ile birbirinden farklılık göstermektedirler.

Her iki kapının da alınlarında birer mermer kitabe bulunmaktadır. Cami giriş kapısının üzerindeki kitabenin tercümesinde şu ifadeler yer almaktadır:

"Bu mübarek mescidin yapılmasını; din ve dünyanın izzeti, fetih babası, Keyhüsrev'in oğlu, Ulu Sultan Keykavus zamanında, müminlerin emirinin bürhânı zayıf kul, Allah Teâlâ'nın rahmetine muhtaç Tûs'lu Ali oğlu Ebu'l-Kasım 647(1249) senesinde emretti."

Üst kısımları tahrip olmuş bulunan her iki taçkapı külliyeinin yakın zamanlarda yapılan restorasyonunda oldukça iyi bir tamir görmüştür. Bu kapıların ana şemaları birbirine benzer; desenlerde ise bir kısım farklılıklar görülür. Dikdörtgen formundaki ana planda dış pervaz; geniş bir bordürden meydana gelirken dışında daha dar, içinde de ince su ile geometrik geçmeli kompozisyonlarla süslüdür.

Daha içte kabartma motifli sivri kemer yer alır; içte rumi, dışta geometrik motifli iki bordürden oluşur.

Girişteki mukarnaslı nişin altında celi sülüsle yazılmış bir kuşakta Tevbe Suresi'nin 18. ayeti yer almaktadır:

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve Âhiret gününe imân eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imâr eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."

âyet-i kerimesi yazılıdır.

Cami girişinde bu yazı; beyaz mermer üzerine yazılmışken, medrese kapısında taş üzerine işlenmiştir. Giriş kapısı basık kemerlidir. Sağ ve solda mukarnaslı nişli mihrabiyeler yer alır.

Taçkapı dış pervazında yukarıya kadar uzanan sütunlar ve içte; giriş kapısının iki yanındaki küçük sütunlar da geometrik karakterde değişik desenlerle süslenmiştir.

Yalnızca medrese kapısının dış pervazında mukarnaslı bordür dolaşmaktadır. Bu kapının üst kısmındaki kitabede celi sülüsle Arapça olarak iki satır halinde yazılan metnin tercümesi şöyledir:

"Bu mübarek medresenin yapılmasını Keyhüsrev'in oğlu yüce sultan, din ve dünyanın şerefi, fetihler sahibi, Keykâvus devrinde 647 (1243) senesinde zayıf kul Tûs'lu Ali oğlu Ebu'l-Kâsım eliyle emretti."

Cami 1547'de Sinan Beyzade Hüseyin Bey tarafından tamir ettirilmiştir. Cumhuriyet döneminde de onarım görmüştür. (İktibas)

Hacıklıç Mahallesi'nde “Cehrilik” sahibi olanlar

150 yıl kadar gerisine gittiğimizde ülkemizde “cehri” bitkisi tohumlarının ne kadar önemli bir ticaret malı olduğunu görürüz.

Botanik ismi, “Rhamnus catharicus” olan bu bitkinin meyvası diyebileceğimiz tohumları o yıllarda yurt içinden ziyade ileri ülkelerde değişik kullanım alanları buluyor ve Türkiye de bu ihtiyacın önemli bir kısmını karşılıyordu. Halen Yahyalı'da halı ipliğinin boyanmasında “doğal boya” ve ayrıca dış ülkelerde vitamin ve çeşitli müstahzarat üretiminde de önemli bir ana madde olarak kullanılmaktadır.

(Bakınız: Cehrinin Vitamin olarak kullanılması hk. <http://evitamins.com/healthnotes.asp?ContentID=3654008>)

“Cehrinin kabuğu acı olup, müshil, kabızlık, safra taşı rahatsızlıklarında, bağırsak parazitlerine karşı kullanılır. Cehriden doğal sarı boya elde edilir. İdrar söktürücü özelliği vardır. Eski dönemlerde renkli haritalar ve yeşil suluboya yapımında kullanılmıştır.” (Almanca metinden tercümem. HSB)

Bilhassa geçmiş yıllarda bu kadar önemli olan cehri bitkisi Kayseri'de de geniş alanlarda yetiştiriliyor ve tohumları toplanarak, çoğu dışarı gönderilmek suretiyle ciddi bir gelir kaynağı oluyordu.. Öyle ki cehri vergi matrahı için öylesine bir gelir kaynağı idi ki devlet cehriliklerin sayısını kayıt altında tutuyor ve bu sayıyı gelir vergisinde önemli bir kaynak olarak görüyordu.

Meselâ; **1834 Tarihli Kayseri Temettuât Defteri**'ne göre Kayseri Şehri'nde Mahallelere göre Cehriliklerin sayısı çıkartılmıştı ve o tarihlerde 422 hanelik **Hacıklıç Mahallesi**'nde **Cehrilik sahibi olanların sayısı 8**, 388 hanelik **Hunat Mahallesi**'inde ise **22** idi.

Kürtler Mahallesinde 184 hanenin 10, 222 haneli Kalenderhâne Mahallesi'nde ise **32** cehriligi vardı

Sadece bir kaçını buraya aldığımız 1834 tarihli **Temettuât Defteri**nde Kayseri şehrindeki bütün mahallelerin hane ve bu hanelere ait cehrilik sayısı yer almaktadır.

■ **CEHRİ:**

Botanik ismi:

Rhamnus catharticus

Cehri (Rhamnus cartharticus): kabuğu acı olup, müshil, kabızlık, safra taşı rahatsızlıklarında, bağırsak parazitlerine karşı kullanılır.

Cehriden doğal sarı boya elde edilir. İdrar söktürücü özelliği vardır.

Eski dönemlerde renkli haritalar ve yeşil suluboya yapımında kullanılmıştır.

Bilhassa yatalak hastaların yaralarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Bakınız:Cehrinin Vitamin olarak kullanılması hk.

<http://evitamins.com/healthnotes.asp? ContentID=3654008>

(*Almanca metinden tercüme edildi..HSB*)

■ Cehri

Fotoğraf: H.S.Bolak
(Eğribucak, 2007)

* Eğribucak'ta yetişen Cehri bitkisinin tohumlu bir dalı.
Tohumlar daha sonra sararacak, koyulaşp siyahlaşacaklar.

108- Hasan Sami Bolak

Hacıkılıç Mahallesi Baruthane sokağında, evimizin tam karşı caprazında Hacıkılıç Camii yanında bulunan şadırvan. 24.04.2010 HSBOLAK

* İstasyon Caddesinde bulunan, onarımı yapılmış Vali Konağı'nın şimdiki hâli

24.04.2010 HSBOLAK

KAYNAKLAR:

1) **Kayseri Müze Müdürlüğü**, Albert Gabriel'in **MONUMENTS TURCS D'ANATOLIE TOME PREMIER KAYSERI-NİĞDE** adlı, Paris, 1931 basım tarihli eseri

2) Vikipedi Ansiklopedisi "Sodyum Nitrat" maddesi:

<http://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCher%C3%A7ile>

3) www.Ansiklopedika.org: Güherçile maddesi

4) Vikipedi: Potasyum Nitrat maddesi.

5) Kayseri Valiliği internet sitesi: "Güherçile Fabrika-i Hümayunu" yazısı.

6) Britanica Ansiklopedisi, Güherçile Maddesi,c. 10.

7) Türk Ansiklopedisi, Güherçile Maddesi, c. 18.

8) Başbakanlık Osmanlı Arşivi,

9) Mayıs 1309; 12 Numaralı Mühimme Defteri

Transkripsiyon ve İndeks> I, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 33, Divan-ı Hümayun Sicilleri Dizisi:

10) Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Baruthane-i Âmire Maddesi, c. 5, İstanbul 1992.

11) **Faruk Yaman** Koleksiyonu

12) **Nihat Karakaya** Koleksiyonu

13) **Hasan Sami Bolak** Koleksiyoru

(**NOT:** Ben tarihçi değilim. Hacıılıç Cami ve Medresesi hakkındaki yukarıdaki bilgilerin büyük çoğunluğunu, internette bulunan güvenilir **sitelerden** derledim. Yani, ihtisasım dışındaki konularda sadece "nâkil" durumundayım.. **Cehri** konusunda da bazı **Almanca** sitelerden **tercümem oldu**. H.S.B.)

İÇİNDEKİLER:

- 7 - Giriş
- 8 - Hacıkılıç Mahallesi
- 9 - Hüseyin Bey Vakfıyesi ve Baruthane
- 12 - Kız Enstitüsüne giden **tankü**
- 14 - Halkevi, Halk Sineması, Devlet Tiyatrosu, Şehir Tiyatrosu
- 16 - Kız Ortaokulunda 40 erkek öğrenci
- 18 - İstasyon Caddesi'nde kaldırımlar
- 23 - Fırıncı şeerdimiz "**Deli Memed**"
- 26 - İstasyon Caddesi'ndeki eski binalar
- 30 - Camuz çobanlığından fabrikatörlüğe - Baltacı'nın Fırını
- 31 - **Parke taşı döşeli İstasyon caddesi**
- 34 - 92 yıl önceki Kayseri
- 35 - Şimdiki Kayseri
- 37 - Fabrika zarar etmesin diye karta basmayan "Yirik İbrağam"
- 38 - **Mumurta var Mumurta**
- 40 - Kalaycıoğlu Mescidi
- 41 - 42 - Kalaycıoğlu Mesciti'nin çörttenleri - Kalaycıoğlu Mesciti'nin Şerefesi
- 43 - Güherçile Fabrikası (Baruthane)
- 44 - Baruthane Sokağ'na pik borular döşeniyor!
- 45 - Baruthane Sokağ'ının sâkinleri
- 48 - Elden yapma tüfeğimi alıp, Suat Kuruşçu ile ava çıktım
- 50 - **İncerbam (İnce Arap) Gâğvesi**
- 51 - Mahallemizin "huysuz" Elmas Hala'sı
- 52 - Nabi Dilbaz ne filmler çevirmiş
- 54 - Anam - Halam - Kardeşlerim
- 55 - Karşı komşumuz "Anşabba" (Ayşe abla)
- 56 - Halk Sineması'nın "**BÖCÜ**" sü
- 57 - Bilet satıcılığından Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığına
- 58 - Baba Saygısının Örneği
- 59 - 60- 61- **İskembimiz** - İskembi Çerezleri - İskembi Oyunları
- 64 - Gesi Bağları'na akıl erdiren "**ıradyo**"
- 65 - İskembi-üstü **Löklanşe Pili** elektrik tesisatı
- 67 - Büllümbekli damlarda "**dazdaz** kurmak.."
- 69 - Damlardan "**tiltili**" çalmak
- 70 - "**Dabak mısın; it bokuna muhtaçsın**"
- 71 - Evimizin ayakcaıkları (Merdivenleri)
- 73 - Ben de meppus olacaktım nerdeyse!
- 74 - 8-9 yaşında "**Ze'ruş olmak**"
- 76 - Kapıüstü tavuk kümesi
- 77 - "**İhl ihl, tıpkı Çandırılı'nın ineği gibi gelin..**"
- 78 - 63 yıl önceki **Hasan Sami Bolak**
- 80 - "Gaçın uşak, çarşa'ğası geliyor!"
- 81 - Hamamlarda kız bakılması
- 84 - Hacıkılıç Mahallesi'nden bir portre: Babam; İzzet Usta
- 89 - "**Eşsoğlu eşsek, kendi hayatından korkmuyor, beni düşünüyor**"
- 93 - Hacıkılıç Mahallesi sâkinlerinin bağlara göçü
- 95 - Hacıkılıç Mahallesi'ndeki Bağcılar
- 96 - Baruthanede **Gilamada** ile barut üretmek
- 99 - Hacıkılıç Camii
- 102 - Hacıkılıç Camii Minaresinin yüksekliği
- 105 - Hacıkılıç Mahallesinde "**Cehrilik**" sahibi olanlar
- 106 - 107 **Cehri**
- 108 - Hacıkılıç Camii Şadırvanı - Şimdiki Vali Konağı
- 109 - KAYNAKLAR

